Osnivač lista i izdavač:
Kancelarija za inkluziju Roma Vlade AP Vojvodine

Glavni i odgovorni urednik:
Duško Jovanović

Urednik teme broja:
Duško Jovanović

Urednik izdanja:
Aleksandra Mićić

Redakcija:
Dragana Rajić
Daniel Dimitrov
Zita Farkaš
Pamela Uzelac
Aleksandra Tomić

Dopisnici:
Koordinatori za romska pitanja APV
Ivana Koprivica

Prevod na romski jezik:
Igor Dimić

Prevod na engleski jezik:
Andrea Gomboš

Tehnička priprema i štampa:
MAXIMA GRAF, Petrovaradin
maximagraf@gmail.com
www.maximagraf.rs

Tiraž: 1000 primeraka

Adresa: Bulevar Mihajla Pupina 25,
21000 Novi Sad

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323.1(=214.58) (497.113)

DEKADA Roma u AP Vojvodini: mesečnik Kancelarije za inkluziju Roma / glavni i odgovorni urednik Duško Jovanović. - 2011, br. 1- Novi Sad : Kancelarija za inkluziju Roma Vlade AP Vojvodine, 2011-. 30 cm

Mesečno. Tekst na srp., engl. i rom. jeziku. - Tekst na rom. jeziku štampan u obrnutom smeru.
ISSN 2217-5016
COBISS.SR-ID 261834759

UVODNA REČ

Dragi čitaoci,

Pred Vama je prvi broj u ovoj godini. U temi broja predstavljamo Vam romsku redakciju Radio-televizije Vojvodine koja beleži treću deceniju svog rada.

Pored romske redakcije predstavićemo Vam i Nacionalni savet romske nacionalne manjine, opštinu Pančevo, koordinatora opštine Kikinda i NVO Svratište.

Od ovog broja pridružiće nam se studenti žurnalistike sa reportažama, koje su nastale kao plod terenskog rada u okviru predmeta Uvod u romologiju.

Još jedna novina koju donosi ovaj broj je rubrika Stari zanati. Na samom početku upoznajemo Vas sa ćumurdžijskim zanatom.

Aktuelnosti koje donosi ovaj broj su završetak projekta namenjenog obuci žena za pletenje i tkanje i Bazar zdravlja u romskom naselju Jamura, u opštini Srbobran.

Za kraj u rubirici Uspešni Romi predstavljamo Vam sveštenika Aleksandra Balinovića.

U godini koja je pred nama, trudićemo se da ispunimo Vaša očekivanja i da uz Vaše sugestije i predloge, ovaj magazin dobije jednu novu dimenziju u oblasti informisanja.

Vaša redakcija

SMIRITI DUŠU NARODA LUTALICE

Prema rečima njegovih saradnika izuzetno je uporan i strpljiv. Kada zacrta cilj, ne odustaje dok ga ne ostvari. U svoj posao uložio je celoga sebe i još malo više od toga. Uložio je svoju dušu. Priča o redakciji na čijem se čelu nalazi, nije i ne može biti tipična i obična. I ona ima dušu. Dušu njegovog naroda. Ta duša je vekovima bila lutalica. Živela je od danas do sutra. U sadašnosti, bez budućnosti. Preko dvadeset godina vodi ljutu bitku sa tom i takvom dušom. Bitku za budućnost.

Zatekli smo ga za uredničkim stolom. Razgovor je započeo u njegovom prepoznatljivom šaljivom maniru. Šala je njegova amajlija u borbi koja nije laka i koja gotovo svakim danom ureže novu boru na njegovo lice i njegovo srce.



Foto: Arhiva redakcije

U studiju

**Više puta ste isticali da je nemoguće ostvariti uspeh, bez dobrog i kvalitetnog tima.*

Tako je, ja sam uvek isticao da je za uspeh najvažniji tim. Niko od nas ne može sam. Za rezultate je potreban tim. Na kolegijumima RTV već nekoliko puta ističe se da je Romska redakcija jedna od najmlađih i najobrazovanijih. Meni je srce puno kada to čujem. Trenutno imamo pet stalno zaposlenih. To su Marija Petković, Slavica Denić, Branka Jovanović, Duško Jovanović, koji je trenutno odsutan, i moja malenkost, Petar Nikolić. Na mestu Duška Jovanovića, trenutno se nalazi Slađana Halilović-Teodorović. Osim njih naš tim čine i tri radnika zaposlena na određeno vreme, a to su: Ružica Jovanović, Saša Denić i Božidar Stojkov.

Po broju zaposlenih smo najmanja redakcija, a proizvodimo najveći broj sati posle mađarske redakcije. Dobar i produktivan, mlad i obrazovan tim, daje mi zaista mnogo razloga da budem ponosan.

**Sa kojim ciljem ste sve ovo pokrenuli?*

-Osnovna misija i vizija svih manjinskih redakcija jeste da očuva kulturološku i tradicijsku vrednost svog naroda. Neophodno je naravno da to bude prilagođeno modernom vremenu. Ono po čemu smo mi jedinstveni u tom pogledu, jeste što mi to sve činimo dvojezično, od samog starta. To činimo već više od dvadeset godina sa željom da promovišemo vrednosni sistem *Upoznajmo se da bismo se razumeli*. To činimo i zbog onih Roma koji ne znaju svoj maternji jezik i nisu imali priliku da ga nauče. Od početka smo želeli da zajedno sa njima napravimo atmosferu i klimu koja bi dovela do promene koje su morale desiti i kod romske nacionalne zajednice. Te promene su bile nužno potrebne kako bismo prevazišli socio, ekonomsku, obrazovnu i institucionalnu nevidljivost. Ona je bila mnogo izraženija pre, nego što je to slučaj sada, zajednički smo uspeli da je smanjimo, kao i etničku distancu koja je postojala prema Romima u Srbiji. Bilo je potrebno da to mi, Romi, pokrenemo sami, jer kako kaže narod: *Ako ti sebe ne poštuješ, drugi te neće poštovati*.

Medijske sadržaje prilagodili smo tim kolektivnim interesima. Naša želja je bila i još uvek je da stvorimo intelektualnu i ekonomsku elitu. Osim toga bilo je neophodno da naše kulturološke i tradicijske vrednosti upriličimo u vremenu u kome živimo, tj da običajna prava iza kojih se često krijemo, prilagodimo osnovnim ljudskim pravima. Tu pre svega mislim na rodnu ravnopravnost, na položaj i ulogu žene, zdravstvena i obrazovna prava. Obrazovanje je osnova svega i na njega smo se od početka oslanjali kako bismo promene sprovodili.

**Na koje ste prepreke nailazili?*

-To što smo mi vekovima sprovodili vrednosni sistem *Danas, a ne sutra, tj danas je* važno preživeti, a sutra ćemo videti šta ćemo i kako ćemo, je problem koji je bilo vrlo teško menjati i zahtevalo je mnogo vremena i truda. To ne možete uraditi sa osobama koje ne razumeju vreme u kome žive i koje ne shvataju da su promene nužne i da se dešavaju kod svih sem kod nas.

Kada smo krenuli u sve ovo, pokojni Trifun Dimić i ja, imali smo mali broj ljudi na koje smo mogli da se oslonimo. Nije tu samo u pitanju obrazovanje. Imate mudre, čestite, poštene i radne ljude koji nemaju to što se zove formalno obrazovanje, ali itekako imaju osećaj za promene.

Sve ovo smo pokrenuli sa ciljem da postignemo kolektivne promene i reforme, da dođe do institucionalne vidljivosti Roma. Kada smo krenuli, nismo imali kadrove, nismo imali ljude koji su mogli argumentima i činjenicama kompetentno da brane određene stavove. Počev od ustavno-pravnog položaja, jer nismo bili nacionalna zajednica, nismo imali zakonske okvire i standarade. Država nije bila u obavezi da i nama, kao i drugim institucionalnim zajednicama, obezbedi institucionalnu vidljivost i negovanje kulturnog identiteta.

Nažalost, partnera za sve ove promene našli smo samo u Pokrajini, Srbija je ostala izvan ovog procesa. To je nešto što je bilo, i još uvek nam je, najveća prepreka.

**Šta je ono na šta ste najponosniji?*

-Prvi korak koji smo preduzeli bilo je uvođenje romskog jezika u osnovne škole. Za to nam je bila potrebna azbuka, bukvar i sve ono što drugi kolektiviteti već imaju, nastavne planove i programe. Sve to je uradio naš pokojni Trifun Dimić, koji je naš Vuk Karadžić. Mogu slobodno da kažem da kažem, da ni on niti ja tada nismo bili svesno koliko je to sve važno i značajno. Mislim da ja toga nisam ni danas svestan. Taj prvi korak je nešto što je ostavilo snažan trag u mom srcu, jer je to naš prvenac. Romski jezik uveli smo prvo tamo gde sam ja rođen. Tako smo želeli da motivišemo svoje Rome da kako sam ja to mogao kod sebe, i oni to učine u svojim mestima. Istina je da Romi to ne mogu sami, ali oni moraju da budu incijatori svega.

Pored toga tu je i uvođenje romskog jezika u crkvu, prevod svih liturgijskih knjiga, liturgija na romskom jeziku. Znate, prvi put se molite Bogu na svom maternjem jeziku. To je nešto što je civilizacijski napredak. Uspostavila se i duhovna i obrazovna ravnoteža. Trifun Dimić i ja smo sve to postigli zahvaljujući svojim prijateljima Neromima.

Pre dvadesetak godina na Univerzitetu je studiralo samo tri Roma: Mulić, Dimić i ja. Danas 30% Roma studira, a četiri Roma predaje na Univerzitetu u Novom Sadu. Što je nekad bilo nezamislivo.

Zahvaljujući našim emisijama na Radio-televiziji Novi Sad (Vojvodine) i Radio-televiziji Beograd (Srbije) u mnogome je bila olakšana komunikacija sa Romima iz cele Srbije.

Što se tiče moje redakcije, ona je pravi primer svih ovih promena. Najpre, svi članovi redakcije su obrazovani. Većinu redakcija čine žene. Time smo dvostruko pobedili stereotipe.

Šta je ono što biste istakli kao najveći problem redakcije?

- Problemi su isti kao i svuda. Ali probleme prevazilazimo timskim radom. I danas imamo problem sa finansijama. Značajan broj ljudi koji bi mogao da radi, nema prostora da se angažuje. Mi proizvodimo veliki broj sati, a najmanje zaposlenih imamo upravo mi. To strpljenje naše redakcije ima meru. Društvo i država bi morala da izjednači sve nas u pravima i obavezama. Mi koji smo najsiromašniji i koji imamo najmanje udela u podeli kolača-budžeta, koji se deli nacionalnim zajednicama, smo i najstrpljiviji. To je pomalo paradoksalno.

Šteta je što veliki broj mladih i obrazovanih ljudi ne može da uzme udela u našoj priči, jer nemamo prostora da ih angažujemo. Danas u okviru medijskog odseka na Filozofskom fakultetu postoji izborni predmet koji se zove Uvod u romologiju. To je nešto što je vrlo važno, kako bi se naše buduće kolege novinari, upoznali sa našoj istorijom, tradicijom, svakodnevicom, kako bi razumeli naše probleme i bili senzibilisani za njih.

Mi razumemo situciju, ovu trenutnu. Nadamo se da će više ljudi biti ovde i da ćemo se bar izjednačiti sa drugim redakcijama. Sve ovo su sitni problemi, naspram onih koje imaju Romi, ali i svi drugi. Najveći problem današnjice je svakako siroma-

ništvo. Siromaštvo, korupcija i kriminal su na vratima ove zemlje. Ukoliko to ne zaustavimo, bojim se da neće imati ni ko, a ni zašto da se bori.

**Ako biste trebali da izdvojite jedan događaj vezan za romsku populaciju, u proteklim godinama koji bi to bio?*

- Bez sumnje to je celokupna liturgija na romskom jeziku koju je komponovalo profesor Zoran Mulić. Liturgija je prvi put izvedena 12. oktobra 2010. godine upravo u periodu kada je Evropa sprovodila odluku o proterivanju Roma iz zemalja Evopske unije, tzv azilanata, tj onih koji krše vizni rezim. Dok se tako nešto sprovodilo u Italiji, Francuskoj, Mađarskoj, Austriji, Češkoj, Engleskoj i drugim zemljama, mi smo doveli, uz pomoć pokrajniske Vlade i izuzetnu upornost profesora Zorana Mulića, u Almašku crkvu, hor *Glinka* iz Rusije da se molimo za mir, za razumevanje, za ljubav, koja je Romima uvek bila najvažnija. Jedan od najvećih horova na svetu, u tim za Rome nepovoljnim vremenima, izveo je liturgiju na romskom jeziku. Nismo planirali da to bude tako ali se to poklopilo. Nažalost, ekonomska situacija u Evopi je takva da pogoduje militantima, fašističkim i nacističkim grupacijama, sa ekstremnim ideja. Tako i danas u Parlamentu Evrope možete da čujete izraze koji podsećaju na Treći rajh, koji negiraju Holokaust. To je svakako jedan od problema sa kojim se svet mora suočiti. Civilizovana Evropa mora da zaustavi, te i takve pojave, jer je poznato da su u Drugom svetskom ratu stradali svi koji imaju drugačije, napredne ideje, koji su druge boje, nacije i vere. Moramo pamtiti prošlost kako bismo osigurali da se ne ponovi u budućnosti. Liturgija na romskom je naš prilog tom cilju, naša promocija mira.

Tema razgovora nije bila nimalo laka, baš kao što ni borba, ovog čoveka neobične energije i njegovog naroda nije laka. Njegov pogled nije napuštala toplina. Ta toplina je stožer ove redakcije, koja je mala jedino po broju članova, dok po postignutim rezultatima i uspesima daleko nadilazi ovaj opis. Ta toplina nije ništa drugo nego ljubav. I to dvostruka--ljubav prema svom zanimanju i svom narodu.

Romska redakcija Radio Televizije Vojvodine proizvodi mesečno preko 60 sati radijskog i televizijskog programa. Što u proseku iznosi oko 2 sata dnevno.

RTV 1
Ponedeljak(10:10): Paleta (Kolažna emisija na romskom i ukrajinskom, titlovana na srpskom);

RTV 2
Ponedeljak-subota (18:45): TV Dnevnik (informativna dnevna emisija na romskom jeziku);
Utorak (19:30, 06:40): Romane đilja (emisija romske muzike);
Utorak (20:00, 02:01): Dobro veče Vojvodino(na romskom jeziku);
Utorak (05:40), nedelja(15:00): Svet Roma;
Sreda (15:28): Kultura i tradicija Roma- Kulturako aresipe;
Svake pete nedelje (20:00): Put Roma;

RTS 2
Nedelja (06:02): Muzika za dobro jutro-Romane đilja;
Nedelja (07:00): Mi danas-Amen ađes;
Nedelja (13:30): Kultura i tradicija Roma-Kulturako aresipe;

Radio Novi Sad 3
Ponedeljak-petak (21:00), subota(21:30), nedelja(21:00): Mi danas-Amen ađes;

ZA NAČELO LJUBAVI

Čovek je pre svega socijalno biće. Socijalne veze koje ostvaruje osnova su uspeha na svim poljima, kako u privatnom životu, tako i na poslovnom planu. Savremene marketinške teorije u prvi plan stavljaju tim leading, ističući time ulogu i značaj dobrih i jakih timskih odnosa za uspešno poslovanje.

Romska redakcija Radio-televizije Vojvodine, jedna je od najmlađih redakcija na ovoj televiziji. Iako su najmanja redakcija po broju članova, broj sati koji proizvode zauzima drugo mesto, kada su u pitanju manjinske redakcije ove televizije.

Šta sve sa sobom donose radni dani u ovoj redakciji govore njeni članovi Slađana Halilović-Teodorović, Marija Petković i Saša Denić.

Posao kao ljubav, kolege kao prijatelji

Slađana Halilović-Teodorović trenutno se nalazi na mestu urednika emisije. Radi posao koji voli. Ljudi sa kojima radi nisu samo njene kolege, nego i njeni prijatelji. Time njen posao dobija jednu višu, dublju dimenziju.

**Kako izgleda jedan Vas radni dan?*

- Svi se okupljamo u pola devet u redakciji, na svojim radnim mestima. Kod nas svi umemo da radimo sve poslove. Svako od nas zna da ode na teren, zna da izmontira nešto, zna da vodi emisiju, zna da popuni formulare koji su potrebni za emitovanje. Znači svi smo apsolutno ravnopravni što se toga tiče, tako da uvek možemo da podelimo zadatke. Kada se okupimo, dogovorimo se šta će ko da radi. Uvek je neko zadužen za Vesti, taj koji radi Vesti, piše i košuljice. To su uputstva realizatoru, mikseru i ilustratoru kad koja reportaža ide. Mi nemamo svoje tehničko lice, tako da sve sami radimo, za razliku od drugih redakcija. Istina je, pomažu nam kolege iz drugih redakcija, koji sarađuju sa nama. Jako je bitno napraviti dobru tehničku pripremu kako ne bi došlo do greške u programu.

Nemamo striktno radno vreme. Naš radni dan završava se oko četiri-pet sati popodne.



Foto: Arhiva redakcije

Slađana Halilović-Teodorović u studiju

**Šta je najlepše, a šta najteže u Vašem poslu?*

- Najlepše je kada vas ljudi pozovu i kažu da vam je emisija bila jako dobra. Nema teških stvari, ukoliko radite posao koji volite i radite sa ljudima koji su Vam i kolege, i prijatelji.

**Ako biste trebali da izdvojite jedan događaj u 2012. godini vezan za vašu redakciju, koji bi to događaj bio?*

-Redakcijski uspeh su četiri novogodišnje emisije koje smo uradili moje kolege Saša Denić i Božidar Stojkov i ja. Radili smo skečeve. Ja sam bila scenarista, reditelj, aranžer, režiser. Njih dvojica su glumili. Ovom prilikom se zahvaljujem svima koji su učestvovali, bez novčane nadoknade. Aleksandra Aleksandrović je svirala, KUD Svetozar Marković je takođe učestvovao. Tridestetak ljudi je bilo u ovom malom studiju, morali su da improvizuju, lepo su se snašli. Emitovana je 30. decembra i 1. januara.

Mašinerija koja Vam "zarobi" srce

Marija Petković je dvanaest godina deo ove redakcije. Sećajući se svojih početaka kaže da je bilo teško, ali i da je zahvaljujući kolektivu uspela da savlada sve početničke strahove. Danas, kaže da bez ovog posla ne bi mogla i ističe da je lepota ovog poziva u stalnom kontaktu sa ljudima.

**Kada ste postali deo ovog tima?*

- Ja sam došla ovde kada praktično nije bilo zaposlenih i kada nije bilo mogućnosti da se ljudi zaposle. Radio je samo Petar Nikolić. Za njega moram da kažem da je bio izuzetno uporan i strpljiv. Kada sam

počela da radim, prvo sam prošla celu proceduru rada na radiju, pa onda i na televiziji. Krenula sam od onog najnižeg stupnja u novinarstvu i upoznala sam celokupnu proceduru rada. To je bila 2000. godina. Tada nisu bile u upotrebi ove moderne tehnologije. Računara nije bilo koliko ih ima sada. Tada se proizvodilo sa starih magnetofonskih traka. Doduše, i danas je tako, s obzirom da je u RTV stara tehnika, čak ima nekih uređaja iz 1967. godine kada je osnovan radio.

**Uporedite početke i sadašnje stanje.*

- Što se mojih početaka tiče meni je sve bilo nepoznato. Na svu sreću kolektiv je bio dobar. To su bili znalci svoje struke i pomogli su mi da savladam sve. Počevši od novinarskog, spikerskog dela, do komunikacije sa toncem i mnogih drugih, pratećih stvari. Urednik mi je pomogao kada je u pitanju prevođenje na romski jezik. Stalno je bio uz mene, bodrio me i polako upoznavao sa romskom problematikom. S obzirom na to da potičem iz mešovitog braka, majka mi je Srpkinja, a tata je Rom, nisam toliko bila upoznata sa njom. Nisam posećivala naselja. Ovde sam sticala to iskustvo. Obilazili smo naselja.

Tada još nije postojala Dekada Roma. Bilo je mnogo teže plasirati informacije u medijima tada, nego sada. Bili smo mnogo više u direktnom kontaktu sa Romima u naseljima. Sada oni imaju pristup institucijama. Sve je sada drugačije. Romi su se upoznali sa našim načinom rada, i sada kada odemo na teren, oni mogu sve da pripreme, da pozovu ljude iz lokalne samouprave, nevladine organizacije i koordinatore.

Iskustva sa terena ostavljaju najjači utrisak na svakog novinara, i to je upravo ono što je meni mnogo pomoglo na samim počecima. Pomoglo mi je i to što je naš urednik hoda-



Marija Petković u studiju

juća enciklopedija. Informisan je o romskoj problematici, ali i o svim drugim segmentima, koji mogu da doprinesu unapređenju položaja Roma i njihovog života uopšte.

U početku je bilo izuzetno naporno, ali sve smo to radili sa ambicijom da damo svoj doprinos u rešavanju romskih problema putem medija. Nekada smo radili danonoćno. Bilo je naporno, ali vremenom je sve bivalo lakše.

Kako je naš urednik veliki misionar i vizionar, stvari se jako brzo dešavaju i menjaju. Dinamika posla je intenzivna. Mislim da ne bi mogao svako da radi ovaj posao. Moraš da se prilagodiš svim promenama, da ih pratiš i postaneš sastavni deo njih. Danas, iako imamo veći broj članova i dalje je tempo isti, jer veći broj članova, donosi mogućnost da više stvari pokrenemo. Tako da, opet se sve svodi na to da imamo mnogo posla. Što ne čudi, jer u drugim redakcijama ima i po petnaest članova, dok je kod nas ovaj broj duplo manji.

**Šta je ono što Vas je sve ove godine zadržalo u ovom poslu?*

-Ovaj posao naprosto ne možeš da prestaneš da radiš. Toliko godina sam u svemu tome i ako bih napravila pauzu, bilo bi mi jako teško, a kamoli kad bi prestala za stalno. Prosto ne možeš da se oslobodiš svega ovoga. To je stalno prisutno u tebi i vuče te da radiš, da otkrivaš nešto novo. Kad jednom upadneš u novinarsku mašineriju, nema ti "spasa".

Lepota ovog posla jeste u stalnom kontaktu i saradnji sa raznim ljudima. Moram da napomenem da je izuzetno dobra saradnja redakcije manjinskih zajednica između sebe, ali i sa i redakcijom na srpskom jeziku. Sve to ovoj priči daje viši misao. To je veoma bitan momenat za našu Romsku redakciju, jer to znači da smo dobro prihvaćeni i da možemo da funkcionišemo kao i ostale redakcije. To što dajemo i više od ostalih. To je jasan pokazatelj koliko ustvari Romi mogu, samo kada im se da šansa. I to je ono što me neizmerno raduje.

Sa druge strane zadovoljstvo je raditi sa čovekom kao što je naš urednik. On je pravi

lider. Sve vodi i organizuje. Sve naše propuste nadoknađuje. Sve ovo ne bi uspelo bez njega, takvog kakav jeste.

Novinar na terenu i slike sa dušom

Saša Denić deo je terenske ekipe ove redakcije. Kaže da to nije slučajno, jer to i najviše godi. Iako ponekad, terenski rad, nije nimalo lak, jer nailazite na različite profile ljudi, ipak slike sa terena su one koje ostaju kao neizbrisiv trag u Vašem sećanju. Slike koje imaju dušu.



Foto: Arhiva redakcije

Saša Denić u montaži

**Vi ste terenski novinar. Koja su Vaša zaduženja?*

- Kada se okupimo u redakciji prvo pogledamo dnevne događaje, koji su nam neophodni, jer svaki dan emitujemo dnevni program tj. Vesti. Takođe se konsultujemo sa urednikom o dešavanjima kada su u pitanju Romi, ali i o događajima u institucijama, koji su vezani za Rome u gradu, i van grada. Sada obuhvatamo teritoriju možda malo dalje od Beograda. Slabo se ide u Srbiju, pošto televizija nema mogućnosti za to.

Posle konsultacija, ako ima nekih događaja napišu se nalozi, koji se odmah potom predaju. Obave telefonski razgovori, dogovori se za događaj uz konsultacije sa urednikom u vezi teme.

Uglavnom sam ja taj koji radi na terenu. Kada nisam na terenu dolazim u redakciju. Kod nas uvek ima nešto da se radi, jer svi radimo sve.

Najbolje je kada smo u mogućnosti da onaj ko ide na teren i montira snimljen materijal. Ponekad se desi da mi to ne možemo sebi da priuštimo, jer imamo malo ljudi. Ali uglavnom se trudim, da ukoliko jedan dan radim teren, kada se vratim preslušam i obeležim šta treba da se montira, pa sutra ili kad već imam zakazanu montažu, ja i montiram taj prilog.

**Šta je najlepše, a šta najteže u Vašem poslu?*

Nije slučajno što sam ja terenski novinar. Teren mi najviše godi, video priče i televizijski intervjui. Tu se najprijatnije osećam. S druge strane teško je kada se desi da naiđeš na nekoga sa kim možda nećeš dobro sarađivati. Tako da ono što mi je najdraže, ponekad bude i najteže.

Često nas savetuju da je za posao najbolje kada isključimo srce i emocije. Svi smo to pokušali. Sa svakim novim porazom, pokušavamo ispočetka. U međuvremenu, radimo sa srcem, pod budnim okom emocija. I rađaju se novi uspesi. Ko zna da li bi bilo tako da nema srca, ni emocija.

Ljubav koja daje ritam rečima ovih novinara, njihovim prilozima i emisijama daje boju života. Toplinu. Dušu. Ta ljubav je deo genetskog koda njihovog naroda. Bez nje, sve ovo ne bi imalo smisla. Jer kako govoriti o narodu i u ime naroda koji ljubav drži za jedno od najviših načela, bez ljubavi.

Zato: Glasam za ljubav! A vi?!

Aleksandra Mićić
Aleksandra Tomić

Čovek u detetu

„Najjači utisak na mene uvek ostavljaju deca. Naježiš se kada vidiš u kakvim teškim, preteškim uslovima žive. Kada započneš razgovor sa njima imaš osećaj kao da pričaš sa odraslim čovekom. Te njihove priče žive u meni. I upravo one i kada posustanem, ne daju mi da odustanem.”

Vitomir Mihajlović, predsednik Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine

UDRUŽENI DO JAČANJA INSTITUCIJE SAVETA

Romski nacionalni savet jedan je od najvećih po organizaciji u Srbiji. Prvi je i jedini nacionalni savet nacionalne manjine u Srbiji koji je sproveo proces regionalizacije i decentralizacije. U intervju za naš list o ovom Savetu govori njegov predsednik Vitomir Mihajlović.



Izvor: Medija Centar

**Kada je osnovan Vaš savet i sa kojim ciljem?*

- Nacionalni savet romske nacionalne manjine formiran je junu 2003. godine. Jedan je od devetnaest nacionalnih saveta u Republici Srbiji. Sa svojih trideset i pet članova jedan je od najvećih. Sedište saveta je u Beogradu, ali se regionalne kancelarije nalaze širom Srbije.

Osnovan je sa ciljem poboljšavanja položaja i kvaliteta života pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Srbiji.

**Koje su oblasti Vašeg delovanja?*

- Nacionalni savet ima odbor za obrazovanje i službenu upotrebu jezika, odbor za stanovanje, zapošljavanje, zdravstvo, kulturu i informisanje. Na osnovu Zakona o nacionalnim manjinama, Nacionalni savet mora biti konsultovan i mora da da svoju saglasnost po pitanju obrazovanja, službene upotrebe jezika, informisanja i kulture Roma koje, kao svoje projektne aktivnosti pokreću nadležna ministarstva, druge stručne institucije i nevladine organizacije.

**Nacionalni savet romske nacionalne zajednice pored kulturološke dimenzije, ima još jednu širu dimenziju, a to je smanjenje siromaštva. U oblasti smanjenja siromaštva država je do sada bila partner Savetu. Kakva je sadašnja situacija u tom pogledu?*

- U pogledu smanjenja siromaštva primenjuju se mere socijalne politike u vidu materijalnih davanja pripadnicima romske nacionalne manjine.

Prošle godine je formirana radna grupa za pripemu predloga Zakona o socijalnom preduzetništvu, gde su Romi posebno apostrofirani i koji će omogućiti uključivanje Roma u proces rada. Predlog zakona je pripremljen i čeka se da ga Vlada Republike Srbije podnese Narodnoj skupštini. Na pripremi ovog zakona u okviru radne grupe, aktivno je učestvovao naš Nacionalni savet.

**Tokom 1997. godine u osnovne škole u AP Vojvodini prvi put je uveden predmet Romski jezik sa elementima nacionalne kulture. Prvo je bio fakultativni, a sada ima status izbornog. Do sada na teritoriji centralne Srbije nijedna osnovna škola nije uvela ovaj predmet. Kako vidite rešenje tog problema?*

- Osnovni problem je nepostojanje političke volje, odnosno volje Ministarstva da se uvede romski jezik, jer bi to bio udar na buždet, iz čega proizilazi da je romski narod kolateralna šteta.

**Na koji način Vaš nacionalni savet strateški razmišlja o očuvanju i razvoju romskog jezika? Ima li mogućnosti da se otvori i pokrene studijski program na romskom jeziku na teritoriji centralne Srbije, kao što je to već učinjeno u Pokrajini?*

- Mi u ovoj godini planiramo uvođenje romskog jezika u osnovne škole i otvaranje katedre u Nišu, Novom Sadu i Beogradu. Nadamo se da ćemo u tome uspeti i da ćemo se sledeći put sastati tim povodom.

Koji biste projekat izdvojili kao najvažniji u periodu od osnivanja Saveta?

- Projekat uvođenja asistenata u predškolsko i osnovno obrazovanje, koji je pokrenut od strane REF-a i Saveta, a koji je dao rezultat, pa sada ima veliki broj dece koja pohađaju predškolske ustanove i osnovne škole.

Kada sumiramo rezultate iz prethodne godine, šta je ono na šta ste najponosniji?

- Došlo je do usaglašavanja stavova sa Ministarstvom i nadležnim institucijama za primenu afirmativnih mera i donošenje podzakonskih akata.

Veoma sam ponosan na činjenicu da je naš Savet prvi i jedini nacionalani savet nacionalnih manjina u Republici Srbiji koji je sproveo proces decentralizacije i regionalizacije, u cilju poboljšanja kvaliteta života i rešavanja problema.

Savet je veoma ponosan na primenu i sprovođenje afirmativnih mera upisa učenika i studenata u srednje škole i na fakultete, pre svega zbog toga što postoji veliki broj zainteresovanih za školovanje.

Na čemu treba još raditi, koja je najslabija karika?

- Potrebno je dosledno sprovođenje Strategije za poboljšanje položaja Roma, koja u svom sastavu ima 14 oblasti, koje obuhvataju rešavanje najznačajnijih problema Roma.

Koje aktivnosti, projekte i promene donosi 2013. godina?

- Savet će u 2013. godini, angažovati sve svoje ljudske



Izvor: BETA

i materijalne resurse u cilju kvalitetnog sprovođenja decentralizacije, jačanja institucije Saveta i regionalnih centara, kako na lokalnom, tako i na republičkom, odnosno međunarodnom nivou.

Koja je prva aktivnost u 2013. godini?

- Prva aktivnost je okrugli sto u Prokuplju „Vrednosti interkulturalnosti u multikulturalnim sredinama“, koji su organizovali tri nacionalna saveta: romski, albanski i bugarski.

Pored toga intezivno radimo na saradnji Saveta sa skupštinom AP Vojvodine, koja je dogovorena sa potpredsednicom Anom Tomanovom Makanovom u Novom Sadu.

Vrši se priprema akata Saveta u saradnji sa OSCE, kako bi se decentralizacija institucionalno i zakonski ispravno sprovela.

Šta je ono što biste poručili pripadnicima romske populacije sa mesta predsednika Saveta?

- Potrebno je da se ujedinimo u ostvarivanju svojih nacionalnih interesa, a ne da radimo na ličnim i pojedinačnim. Jedini način borbe za ostvarivanje nacionalnih interesa romske zajednice je zanemarivanje borbe na političkoj sceni.

Aleksandra Mićić

dr Svetozar Gavrilović, gradonačelnik Pančeva

OBRAZOVANJEM DO BOLJE EGZISTENCIJE

Nova godina u Gradu Pančevu donosi promene. Na prvoj sednici grada usvojiće se Akcioni plan za društvenu integraciju Roma 2013-2016. godine. U intervjuu za naš list gradonačelnik Pančeva dr Svetozar Gavrilović najavio je ovu aktivnost. Pored toga dao je presek prošle godine, ali i svega što je do sada urađeno u ovom Gradu kada je u pitanju romska populacija.

**Koja je poslednja aktivnost koju ste sproveli na teritoriji Vašeg grada kada je u pitanju romska populacija?*



Izvor: Arhiva Opštine

Svetozar Gavrilović u svom kabinetu

- Grad Pančevo je prema Akcionom planu, kao sastavnom delu Strategije za društvenu integraciju Roma, sprovodio mere i aktivnosti tokom 2009-2012. godine. Imajući u vidu da je Strategija obuhvatila navedeni period, kao i potrebu da se aktivnosti usklade sa trajanjem dekade Roma do 2015. godine, grad Pančevo je u novembru mesecu 2012. godine pokrenuo aktivnosti za produženje romske Strategije. Gradsko veće grada Pančeva tokom decembra 2012. godine obrazovalo je tim za izradu „Nacrta akcionog plana grada Pančeva za društvenu integraciju Roma 2013-2016", tim za izradu „Nacrta akcionog plana za unapređivanje uslova stanovanja u neformalnim romskim naseljima" i radnu grupu za predlaganje prioriteta u vezi sa legalizacijom, infrastrukturnim opremanjem i unapređivanjem uslova života Roma u neformalnim romskim naseljima.

**Koliko je sredstava iz budžeta Grada u toku 2012. godine utrošeno za romsku populaciju?*

- Odlukom o budžetu Grada Pančeva za 2012. godinu na ime troškova implementacije Strategije za društvenu integraciju Roma obezbeđena su i realizovana sredstva u iznosu od 3.694.163,00 RSD.

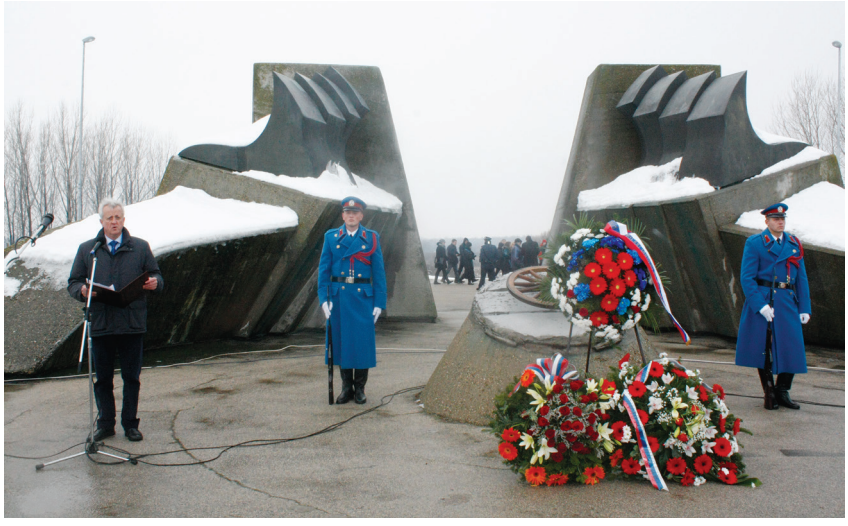
**U kojoj oblasti Dekade Roma je do sada najviše urađeno, a u kojoj najmanje?*

- U periodu od 2009. do 2012. godine najviše aktivnosti bilo je usmereno u oblasti obrazovanja, zdravstva, ljudskih i drugih prava, a najmanje u oblasti stanovanja.

**Šta Vaš grad čini da stimuliše obrazovanje Roma?*

- Grad Pančevo stimuliše obrazovanje dece i učenika romske naciolnalnosti obezbeđivanjem sredstava za kupovinu osnovnih kompleta udžbenika i školskog pribora deci za pripremni predškolski program, učenicima osnovnih i srednjih škola, kao i robne i novčane nagrade učenicima osnovnih i srednjih škola za postignut vrlo dobar i odličan uspeh na kraju školske godine, kao nagradu za uspešan završetak školske godine, odnosno kao podsticaj za dalje školovanje.

**Da li bi Vaš Grad prihvatio praksu drugih sredina, da prioritet u zapošljavanju ustupi*



Izvor: Arhiva Opštine

Na komemoraciji stradalim Romima u II svetskom ratu

Romima, koji imaju potrebne kvalifikacije?

- Prihvata se svaki primer dobre prakse pa i u zapošljavanju Roma, sa napomenom da je Grad Pančevo još od 2009. godine prioritet u zapošljavanju ustupio Romima kroz Javne radove i obezbeđenjem sredstava za samozapošljavanje. Akcionog plana grada Pančeva za društvenu integraciju Roma 2013-2016. predviđa se unapređivanje uslova za ostvarivanje prava na rad i zapošljavanje Roma.

**Šta najavljujete kao narednu aktivnost u 2013. godini? Koji su dalji planovi vezani za romsku populaciju?*

- Na prvoj sednici Skupštine Grada Pančeva u 2013. godini očekuje se donošenje Akcionog plana Grada Pančeva za društvenu integraciju Roma 2013-2016. Nakon toga će se pristupiti realizaciji ciljeva koji su definisani u Akcionom planu (prema planiranim periodima realizacije): poboljšanje uslova stanovanja i legalizacija romskih naselja u Gradu Pančevu, veća dostupnost i bolji uslovi za predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje romske dece, poboljšanje socijalnog statusa i unapređivanje zdravlja Roma, unapređivanje uslova za ostvarivanje prava na rad i zapošljavanje Roma, unapređivanje uslova za razvoj kulture, informisanja, sporta i civilnog sektora Roma

**Koja je Vaša poruka pripadnicima romske nacionalne zajednice na teritoriji Vašeg grada?*

- Radi poboljšanja socijalno-ekonomskih uslova života i uslova za razvoj nacionalnog identiteta Roma, pripadnicima romske nacionalne zajednice na teritoriji grada Pančeva preporučujem što veće uključivanje u obrazovni sistem, pre svega naših mladih sugrađana, jer je to jedina mogućnost za ostvarivanje bolje egzistencije.

Aleksandra Mićić

Koordinator za romska pitanja u Opštini Kikinda, Miroslav Meržan

OPŠTI INTERESI ISPRED LIČNE KORISTI

Januar 2013. godine doneo je Miroslavu Meržanu stalno radno mesto koordinatora za romska pitanja u Opštini Kikinda. Sa nama je podelio svoju radost zbog ugovora koji je potpisao. Svestan je da se problemi koje ima romska populacija ne mogu rešiti odjednom, ali veruje da će aktivnosti koje sprovodi sa Romskim edukativnim centrom iznedriti mladu intelektualnu elitu, koja će biti spremna da preuzme na sebe ulogu vođe u romskoj integraciji.

**Prošla godina označila je početak vašeg angažovanja. Koje su prve aktivnosti koje ste sproveli?*

-Za veoma kratko vreme napravili smo planove za Unapređenje položaja Roma. Među prvim aktivnostima ističe se projekat iz oblasti obrazovanja pod nazivom „Romska školica“. U pitanju je projekat Romskog obrazovnog kulturnog centra, a namenjen je deci, omladini i ženama Romkinjama. U sklopu školice planirano je otvaranje dnevnog boravka za predškolsku i osnovnuškolsku romsku decu, kao i pokretanje sekcija: recitatorske, folklorne i infromatičke. Paralelno sa tim planirane su i edukacije za omladinu i žene iz raznih oblasti.

Pored toga, u planu je izrada Akcionih planova iz svih



Izvor: Arhiva koordinatora

Na radnom mestu

oblasti Dekade Roma, kao i izdvajanje određenih finasijskih sredstava na godišnjem nivou. U toku 2013. godine, Opština očekuje finansijska sredstva iz raznih izvora za unapređenje stanovanja Roma. Pored adaptacije postojećih objekata, izgradiće se i oko sedamdeset i pet kuća u romskim naseljima.

**Kakvu sitaciju ste zatekli u romskoj populaciji dolaskom na mesto koordinatora?*

-Što se tiče uslova života romske populacije u mojoj Opštini, oni su vrlo loši. Ne znam ni da li se to uopšte može nazvati život. Romi u Opštini Kikinda žive u nehigijenskim naseljima. Uglavnom su neobrazovani. Neobrazovanost povlači nezaposlenost, a nezaposlenost siromaštvo. I tako u krug. Porodice koje često dostižu dvocifren broj članova, žive samo od socijalne pomoći. Jasno je da će moj zadatak biti težak i da sam ja kao koordinator svojim sunarodnicima i sugrađanima bio potreban. Trudiću se da bar romskoj deci i omladini pokažem i omogućim drugačiji put od onog kojim su išli njihovi roditelji i preci.

**Na koji period ste angažovani?*

-Moje zvanično angažovanje počelo u oktobru 2012. godine. Od januara 2013. godine mesto koordinatora je sistematizovano. Mislim da je to jako važan korak ne samo za mene lično, nego i za romsku populaciju u mojoj Opštini. Njihovi problem su prepoznati kao važni. Ovo je pravi način da se njihov položaj unapredi, a uslovi života poboljšaju.

**Da li je ovo Vaše prvo angažovanje u procesu unapređenja položaja Roma?*

- Od 2009. godine bio sam bio odbornik u SO Kikinda, kao koordinator Saveta za unapređenje položaja Roma. U istom periodu radio sam i u Centru za socijalni rad, bavio se pitanjima povratnika i romskim problemima.

Od 2008. do 2012. godine realizovano je više projekata Ministarstva zdravlja i socijalne politike, Ministarstva omladine i sporta, a nekoliko projekata finansirale su Pokrajina i Opština.

U 2012. godini po prvi put je kompletno očišćeno romsko nasalje Mali Bedem i izgrađena je kanalizacija i put dužine oko 150m.

**Kako izgleda jedan Vaš radni dan?*

- Svakodnevno imamo oko petanaestak stranaka, koje nam se obraćaju za pomoć sa raznim problemima. Uglavnom im je potrebna pomoć oko ličnih dokumenta, jednokratna pomoć, ogrev, humanitarna pomoć u vidu odeće i sredstava za higijenu. Često su im narušena njihova osnovna ljudska prava. Tu su i afirmativne mere za obrazovanje, stipendije i školski pribor. Mnogo toga njih tišti. Važno im je nekada samo da ih saslušate i ljudski im objasnite realno stanje i mogućnosti.

Mnoge zahteve i probleme uspemo da rešimo, ali je problema zaista mnogo i za neke je potrebno više vremena, zato je najvažnije obostrano razumevanje i strpljenje.

**Na koji način dolazite do informacija koje su Vam potrebne u radu, kako bi unapredili svoje znanje?*

- Moja prednost jeste što imam dosta iskustva u radu sa romskom populacijom, tako da poznajem probleme Roma. Važne i korisne informacije osim preko medija dobijam i na seminarima kojima prisustvujem. Sarađujem sa lokalnim i pokrajinskim institucijama, kao i sa mnogobrojnim organizacijama.

Veoma važna komponenta u radu je saradnja sa Kancelarijom za Inkluziju Roma AP Vojvodine i njihovim saradnicima. Saradnja je neophodna i sa drugima od lokala do Republike. Nažalost, ne postoji kontinuirana saradnja, koja je definisana od strane Vlade osnivanjem određenih Ministarstva i Nacionalnog saveta Roma. Međutim, i dalje, i pored postojanja svih tih instutucija saradnja je na niskom nivou.

Kako biste okarakterisali položaj Koordinatora za romska pitanja u Republici Srbiji i Autonomnoj Pokrajini Vojvodini?

-Položaj koordinatora za romska pitanja je za nijansu bolji u AP Vojvodini. Postoji dobra saradnja lokalnih i pokrajinskih instutucija. Takva saradnja je neophodna za rešavanje problema romske populacije.

Pored saradnje za vidljive rezultate i pomake, potrebno je mnogo više truda, rada, požrtvovanosti i razumevanja.

Opšti problem je, da mesto koordinatora treba i mora da bude sistematizovano, ali je važno i da postoje i deluju pedagoški asistenti i zdravstvene medijatorke.

To je minimum minimuma za svaku lokalnu samoupravu. Te tri osobe mogu mnogo da pomognu romskoj populaciji, svako u svom domenu delovanja.

Koja oblast je prioritet kada je u pitanju 2013. godina?

- Što se tiče 2013. godine kao što sam već rekao akcenat će biti stavljen na oblast stanovanja, na adaptaciju i izgradnju stambenih objekata. Nastavićemo projekat „Romska školica“, kao i funkcionisanje Romskog obrazovnog kulturnog centra. Potrudićemo se da omogućimo donacije i humanitarnu pomoć za romsku decu, kako bi mogla nesmetano da pohađaju školu.

Da li su u budžetu Vaše opštine planirana sredstva za 2013. godinu?

- Planirana su sredstva u iznosu oko 5 miliona dinara. Osim toga postoji mogućnost za veća sredstva u okviru nekih projekata Opštine.



Izvor: Arhiva koordinatora

Mališani iz Kikinde na dodeli paketića

Šta je ono što biste smatrali svojim najvećim uspehom?

- Uspešni dugogodišnji rad Romskog obrazovnog kulturnog centra je nešto što će za mene lično biti najveći uspeh, zato što je namenjen romskoj deci i omladini, koja su naš veliki potencijal, samo im je potreban vetar u leđa. Romski obrazovni centar je njihova podrška i ja ću se svim svojim snagama boriti da on opstane. Voleo bih da svi oni mladi intelektualci, koje iznedri ovaj centar, postanu njegovi budući saradnici i edukatori. To ću smatrati svojim najvećim uspehom.

Pored toga, tu je i usvajanje lokalnih akcionih planova za Rome, koji će podrazumevati i veća finansijska sredstva.

Koja je Vaša poruka sunarodnicima i sugrađanima?

- Što se tiče Roma, za njihovu integraciju neophodno je jedinstvo, međusobno razumevanje i saradnja. Probleme Roma, koji su se decenijama nagomilavali, teško je rešiti odjednom. Neophodno je vreme i ljudski resursi-obrazovani mladi ljudi, kao i zajedničko delovanje u interesu romske populacije. Ozbiljni, iskusni, obrazovani i odgovorni mogu načiniti promene, a opšti interes mora biti prioritet.

Potrebno je upoznati se sa institucijama, opštinskim telima, javnim i privatnim sektorom i drugim činiocima na lokalu, koji mogu da pomognu da se unapredi položaj romske populacije.

Romske organizacije, kojih ima pet na teritoriji Opšitne Kikinda, deluju nesihronizovano, dezorijentisano, bez ideja i saradnje, zaobilazeći interes Roma. Tako da je posle više godina, uz moje lične dobre namere, saradnja bez uspeha. Sami predvodnici romskih nevladinih organizacija nedovoljno su upoznati sa svojom ulogom.

Aleksandra Mićić

ROMI U OČIMA BUDUĆIH NOVINARA

Na odseku za Medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, 16. januara, održan je završni čas na kursu Uvod u romologiju. Prof. dr Miloš Marijanović, zajedno sa studentima treće godine, ugostio je televizijsku ekipu Romske redakcije Radio Televizije Vojvodine. U okviru završnog časa studenti su javno, pod budnim okom kamere, branili svoje seminarske radove.



Izvor: Arhiva Fakulteta

Radovi studenata sistematizovani su u četiri grupe. Prvu grupu čine radovi koji oslikavaju istorijsku panoramu Roma, drugu radovi o problemima romske kulture, treću radovi čija je okosnica romska religija i umetnost, dok su radovi iz četvrte grupe zapravo primeri istraživačkog novinarstva, i tiču se slika iz realnog života Roma i njihove svakodnevice.

Studenti su kroz svoje radove pokazali zavidno poznavanje romske kulturne baštine, ali i veliku otvorenost i zainteresovanost prema kulturi ove nacionalne manjine. Njihovi radovi na najbolji način oslikavaju kako mladi i obrazovani ljudi vide Rome.

Kurs Uvod u romologiju na Filozofskom fakultetu, u toku zimskog semestra 2012/2013. godine pohađalo je trideset i pet studenata. Ovo je odličan način da mladi ljudi steknu znanja o kulturi koju ne poznaju dovoljno, dok sa druge strane stiču i praktična znanja, koja su usko vezana za struku.

U nastavku slede kratki inserti sa ove odbrane, koja se pretvorila u pravu emisiju obrazovnog programa, koje su u popularnoj kulturi zamenjene zabavnim sadržajima.

Romska istorija jedna od najpotresnijih

Radovi koji su se bavili istorijom Roma doneli su zaključak da je to narod sa jednom od najpotresnijih istorija na svetu. Prema poslednjih saznanjima Romi potiču iz Indije. Do prve polovine XVIII veka mislilo se da su Romi narod bez porekla, kulture i jezika.

Romi nisu kroz istoriju bili predstavljani kao danas. Među njima je bilo i hodočasnika i pravednika.

U periodu od XV do XVIII veka život im je bio jako težak, nošen velikim progonima.

Na Balkan se doseljavaju zajedno sa Turcima, i sa balkanskim narodima dele sudbinu podtlačenih.

Romski holokausti

Reč holokaust potiče od grčke reči (ὁλόκαυστος) što znači spaljen, izgoreo u ritualnom žaru. Prinošenje

žrtve bilo je kod Grka i Rimljana način da se bogovi ili duhovi pokojnika umilostive i smire.

Što se tiče holokausta koji se sprovodio nad Romima, on ovoj reči pridaje jedno novo značenje, dublje i potresnije. Holokaust se nije sprovodio samo nad Romima, nego i nad Jevrejima i drugim slovenskim narodima, pod dirigentskom palicom nacističkog režima.

Prema nezvaničnim podacima broj romskih žrtava u Drugom svetskom ratu dostiže cifru od šest hiljada.

Jedan od najvećih progona Roma, ipak nije progon u Drugom svetskom ratu. Onaj koji se desio u toku ratnih zbivanja na prostorima bivše Jugoslavije, kao i na Kosovu i Metohiji, sa sobom je prognao oko dve stotine i četrdeset hiljada romskog stanovništa, pravoslavne i muslimanske veroispovesti.

Romi, Svet, Evropa i Srbija

Broj Roma u svetu dostiže dvadeset miliona, od toga u Evropi živi petnaest miliona, a u Srbiji od četristo do petsto hiljada. Prema zvaničnim podacima, u poslednjem popisu, broj Roma u Srbiji je sto četrdest i sedam hiljada, tj. 2% stanovništva.

Prema podacima istraživanja Romi su najviše diskriminisan narod u oblastima zdravstva, zapošljavanja, stanovanja i obrazovanja.

Kultura Roma i Romi u drugim kulturama

Romska kultura je vrlo složena. Osnovni cilj romskog života je težnja ka sreći, ljubavi i slobodi.

Veruju u Boga i bitna im je duhovna čistota, ali nemaju svoju religiju, jer religija podrazumeva crkvenu instituciju, koju oni zbog svoje potresne istorije nikada nisu mogli da imaju.

U Indiji im je bilo zabranjeno da imaju svog sveštenika, dok su im Turci zabranjivali ulazak u džamije.

Bili su istaknuti u umetnosti. Istorija romske književnosti je veoma bogata i raznovrsna. U prilog tome govori izreka: „Rom bez pesme, kao sunce bez zraka". Večna su inspiracija mnogim umetnicima. Romski likovi u književnosti su posebni. Predstavljeni su kao odmetnici od stvarnosti, željni putovanja i muzike.

Što se tiče muzike, uz Rome se najčešće vezuju violina, truba i drombulje. Veruje se da su ove instrumente najviše koristili, jer su bili laki za poneti.

Emisija se polako privela kraju. Završna reč pripala je profesoru. Nije bila u pitanju tipična završna reč profesora na ispitu, nije bilo ni onih studenata kojima su vraćeni indeksi uz reči: „Vidimo se u narednom roku". Završna reč bila je poetska:

„Romi su primer, kako je moguće uspeti u teškoj situaciji i preživeti na ivici života. Lako je živeti u lagodnosti i sreći, a teško je živeti u siromaštvu i najvećoj boli. Oni su u tome uspevali i to je i dalje njihova vrlina koja zahteva divljenje i poštovanje".

Aleksandra Tomić
Pamela Uzelac

I VIKENDOM PO ZNANJE

Graja se i ovog vikenda čula u osnovnoj školi „Jožef Atila" na Telepu. Snežna decembarska subota okupila je opet one, koji su i uprkos hladnom vremenu navučeni kapama i jaknama, došli da zajedno sa svojim 'nastavnicima' – volonterima Novosadskog humanitarnog centra održe dopunsku nastavu. Stiže polugodište, a neke ocene se moraju i popravljati.

„'Ajde nastavnice, kasnite, već je podne'', vikale su devojčice prvakinje, nestrpljivo isčekujući svoju 'učiteljicu' ispred ulaza u školu.

Na desetine osnovaca, iskoristilo je i subotnje popodne da sa svojim školskim rancima dođe do škole i na dva sata poradi na svom problematičnom gradivu. Verovatno vam do sada ni u jednom momentu nije bilo nejasno o kojoj se deci radi, jer sva deca imaju probleme sa školom i teškim gradivom, pa što bi i ova bila drugačija. Ipak, radi se o romskoj deci, koji školu redovno pohađaju, ali umesto da im profesori i nastavnici posvete više pažnje u rešavanju zadataka, oni zajedno sa volonterima, subotom, rade svoje domaće i uče ono što im u školi nije bilo jasno.

Deca su podeljena u razrede po učionicama.

Svaka učionica dobija po tri volontera ili volonterke, koji zajedno sa onima kojima je to potrebno rade na stvarima koje su nejasne i teške. Od matema-



Foto: Arhiva autorke

tike koja je svima ubedljivo najteža, do fizike i nemačkog koji izgleda najveći deo njih uči. Kažu, pričaju ponešto, ali moraju još malo da nauče, no teško im je. „Ja znam da pričam savršeno nemački, imam peticu iz nemačkog'', hvalio se Baki, nestašan petak, koji je vreme za dopunsku nastavu koristio da pokaže svoje pevačke sposobnosti. Kaže, voli da sluša pesmu „Buđav lebac''. Ostatak dece priča kako nemački uče jer se uskoro sele u Nemačku, dok Emina, petakinja, kaže da ide u Frankfurt kod sestre za praznike. Na pitanje, čime im se roditelji tamo bave, nehajno sležu ramenima.

Zainteresovanost ne manjka ipak ni za druge predmete, iako se na hor trčeći prijavljuje, a peva se u svim prilikama.

Volonteri Novosadskog humanitarnog centra već godinama unazad rade na ovaj način sa romskom decom, i kako kažu – ima napretka. Sve je više onih koji školu završavaju pa čak sa odličnim uspehom. Pokazuju interesovanje da nešto dodatno nauče, a sa volonterima se trude da rade svo gradivo koje stignu.

„Nastavnice, nastavnice“ – čuje se sa svih strana, „pokažite mi ovo“, „kako ide ono“, „da li je ovo dobro“. „Nastavnice, možete li da mi pokažete ovo iz matematike, imam pismeni, a bio sam bolestan, ne bih da dobijem slabu ocenu'', zabrinuto je Hašim pričao volonterki.

Pitanja je bezbroj, a tek dvadesetak volontera od ukupno 60 koliko ih Novosadski humanitarni centar ima, nesebično i sa strpljenjem radi sa ovom decom.

„Volontiram već godinu dana i jako sam srećna i zadovoljna zbog toga. Divan je osećaj kada pomognete nekome, kada naučite neko dete nečemu novom, mada moram da priznam da sam i ja ponešto naučila od dece, tako da je prenošenje znanja dvosmerno. Ali volontiranje za mene nije samo pomaganje deci u učenju, to je nešto mnogo više. To je mogućnost da upoznate mnogo dobrih ljudi i da stvorite prijatelje sa kojima delite interesovanja i ljubav prema humanitarnom radu. Zato planiram da još dugo budem deo ove priče i na taj način dam svoj doprinos okruženju.'', ispričala je volonterka Jasna Janošev.

Nastavnice su omiljene, a svaki rastanak sa njima, ne može da prođe bez grljenja i poljubaca.

„Super su mi nastavnice, sve nam polako pokazuju. Ja volim da dođem ovde i da se družim, i domaći da uradim'', hvalila se Elmira.

Kroz dopunsku nastavu godišnje prođe stotinu i više dece. Pored osnovne škole „Jožef Atila'' na Telepu, ovakav vid nastave odvija se i u školi u Šangaju, kao i u Veterniku. Škole su izašle u susret tako što su ustupile prostor za rad. Pored dece osnovnoškolskog uzrasta, dopunsku nastavu posećuje i nekolicina srednjoškolaca. Kažu, škola za odrasle „ Sveti



Foto: Arhiva autorke

Sava'' im ne pruža dovoljno mogućnosti da nešto nauče, a i lepše im je ovde, gde su sve mladi.

Da im učenje za pred kraj polugodišta što lakše padne, Novosadski humanitarni centar je svakom polazniku ove vrste nastave obezbedio po paketić sa slatkišima, a paketiće će dobiti na svečanosti koju planiraju krajem januara.

Iz prvog utiska, može se sve svesti na sasvim uobičajene razrede, gde učenici imaju poteškoća sa savlađivanjem nekog dela gradiva. Ovo nije problem samo romske dece. Zato Novosadski humanitarni centar planira da proširi ovaj projekat i na svu decu kojoj je potrebna pomoć.

Razlika ne postoji ni u materijalnom izgledu dece, koja ni u čemu ne oskudevaju i adekvatno se oblače za zimske uslove. Većina pokazuje jednak stepen znanja i kulture. S druge strane, deca vape za pažnjom koju im svaki volonter ponaosob pruža. Činjenica je da takvu pomoć ne mogu dobiti u školi, pa možda čak ni kod kuće. Ipak, to je problem celokupnog školskog sistema koji obuhvata svu decu, ne samo problem koji imaju romska deca.

Stereotipi, netolerancija i izolacionizam se ovde ne mogu razmatrati.

Ne može se ne istaći da je ovaj projekat Novosadskog humanitarnog centra i više nego human i koristan, kako za romsku tako i za svu decu koja žele dopunsku nastavu. Volonteri su tu dobrovoljno, i bez naknada, a opet mnogo više entuzijazma i želje deci pomažu oko bilo kojeg predmeta, nego ljudi koji su za to redovno plaćeni.

Nataša Šaru



Foto: Arhiva autorke

"PREPLETAJI" MEĐU JAVOM I MED SNOM...

Srce moje, srce ludo,
šta ti misliš s pletivom?
Ko pletilja ona stara,
dan što plete, noć opara,
među javom i med snom.
Laza Kostić



Foto: Arhiva autorke

Praktičan rad u biblioteci

Poznati stihovi jednog od najpoznatijih srpskih pesnika mogli su se prethodnih nekoliko meseci „osetiti u vazduhu" u ogranku Gradske biblioteke u Novom Sadu „Laza Kostić" u Kovilju uz zvuk razboja, topline i tišine oživljavanja starog zanata koji oplemenjuje dušu i upotpunjuje slobodno vreme i zimske dane...

Gradska biblioteka u Novom Sadu i udruženje građana „Mladi za Kovilj" su stupili u partnerstvo čiji je rezultat realizovan projekat „Prepletaji" u bibliotečkom ogranku "Laza Kostić" u Kovilju.

Projekat je organizovan u dve faze kroz: kreativne radionice za decu i kurs tkanja za nezaposlene žene. Projekat se realizovao uz finasijsku pomoć Pokrajinskog sekretarijata za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova.

Tokom septembra meseca je održano 10 radionica pod nazivom „Neumorna pletisanko, što pletivo pleteš tanko, među javom i med snom". Tokom ciklusa radionica 30 dece uzrasta od 10 do 12 godina je imalo priliku da nauči osnove starih zanata – tkanja i pletenja i da na zanimljive i kreativne načine kroz preplitanje raznih vrsta konaca i prediva, naprave upotrebne i unikatne predmete. Na taj način se u deci budila i razvijala kreativnost i samopouzdanje, kao i ljubav prema rukotvorinama starih zanata.

Tokom ciklusa radionica „Pletisanko - što pletivo pleteš tanko, među javom i med snom" polaznici su bili podstaknuti da se upoznaju sa različitim vrstama stvaralaštva i različitim materijalima kao i sa raznim načinima kreativnog i veštog preplitanja (štrikanje, tkanje na drvenim ramovima, tkanje na improvizovanim kartonskim pomagalima koje će sami napraviti uz upotrebu najlonskih vrećica umesto prediva). Mladi polaznici radionica su kreativno proveli slobodno vreme, ali i proširili svoje vidike i podigli nivo ekološke svesnosti, jer su kroz upotrebu različitih ekoloških materijala na kreativan i koristan način, usvojili nove veštine i upoznali se sa konceptom ponovne upotrebe kao važnom segmentu racionalnog upravljanja otpadom. Takođe svojim boravkom u biblioteci i druženjem sa ostalim polaznicima razvili su svoje socijalne veštine i senzibilisali se za korišćenje i drugih usluga biblioteke kao javne



Foto: Arhiva autorke

Praktičan rad u biblioteci

Romkinja *Pletisanka*

Svetlana Subić član je organka Gradske biblioteke u Kovinu. Prilikom jedne posete biblioteci saznala je za projekat *Pletisanka*. Kako je nezaposlena, odlučila se da se prijavi na kurs tkanja.

„Obuka je tekla postepeno, u početku smo se upoznali sa teorijom, nakon čega smo sve to praktično i izvodili. Obuka je tekla ujednačenim tempom, rutinu smo sticali vremenom, a druženje je uvek bilo prijatno, u specifičnom ambijentu biblioteke.

Mogu reći da sam veoma zadovoljna ovim projektom, jer nam je omogućeno da steknemo novo znanje, nesvakidašnje i veoma retko. Naučila sam da tkam–to mi se najviše svidelo. Naravno proizvod koji je kraj procesa je najveće zadovoljstvo svih onih koji se bave tkanjem.

Moram priznati da mi je bilo i teško, sam početak je bio najteži i savladavanje postupaka šta ide kojim redom.

Stečena znanja i veštine se mogu koristiti u svakodnevnom životu, ako osoba posle završenog kursa nastavi sa se bavi tkanjem, i ako ima uslove za bavljenje ovim starim zanatom.

Preporučila bih svim ženama koje su nezaposlene, pa i onim zaposlenim, koje imaju želju da završe kurs, da to urade, jer će biti na velikom dobitku; sa stečenim znanjem, iskustvom, kao i ličnim zadovoljstvom, pogotovo ako, nakon završenog kursa, imaju mogućnosti da nastave da se bave tkanjem. ”

ustanove koja neguje čitalačke navike. Ono po čemu je ova aktivnost posebno bila bitna za ceo projekat je njegova promotivna funkcija, jer su deca na najiskreniji mogući način prenela svoje oduševljenje radionicama i veštinama koje su tamo stekli, svojim roditeljima, rodbini i komšijama. Uz plakate i flejare koji su lepljeni i deljeni po selu, ovo je bila uspešna mini promotivna kampanja, jer je za kratko vreme, marketingom "od usta do usta" za održavanje kreativnih radionica u biblioteci čula čitava lokalna zajednica. To je poboljšalo imidž Biblioteke, kao javne ustanove koja pruža i dodatne sadržaje i ohrabrilo i one žene koje imaju nedostatak samopouzdanja ili žive u patrijarhalnim uslovima da se ohrabre da se prijave za besplatnu obuku tkanja.

Od meseca oktobra je realizovan kursa tkanja za nezaposlene Koviljčanke. Kroz ovaj projekat je ukupno obučeno 12 žena da se samostalno bave ovim starim zanatom, kako bismo ga sačuvali od zaborava, ali i sa ciljem da ohrabrimo učesnice kurseva da se bave ovim zanatom i na taj način doprinesu svojim kućnim budžetima.

Cilj projekta je bio skretanje pažnje javnosti na važnost oživljavanja starih zanata kroz organizovanje kursa tkanja i radionica za decu i ovim projektom je u potpunosti ostvaren.

Biblioteka u Kovilju je prepoznata kao „povlašćeni prostor“ u koji dolaze svi u selu, u okviru kog se niko ne pita ko je koje nacionalne pripadnosti, statusa u društvu itd. – već su svi jednaki.

Ciljna grupa su bile nezaposlene žene, uključujući i Romkinje koje su dvostruko diskriminisane u društvu. Biblioteka je korisnicima pripremila adekvatnu literaturu, a žene su uz tkanje slušale etno sadržaje i poeziju u cilju maksimalnog opuštanja i lakšeg akceptiranja novih znanja.

Cilj je edukacija žena i mogućnost dodatnog zaposlenja i dokvalifikacije. Važno je napomenuti da je dodatno obrazovanje i dokvalifikacija žena odličan način da se prenebregnu posledice globalne ekonomske krize pomoću dodatne zarade posredstvom prodaje novonastalih tkanih predmeta.

Jedan deo rukotvorina nastalih tokom projekta će biti poklonjen Pokrajinskom sekretaritjatu za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova kao svojevrsno obeležje Vojvodine, simbolika podizanja svesti o važnosti oživljavanja starih zanata, a koji bi Sekretarijat mogao da iskoristi kao poklone raznim delegacijama, drugim donatorima itd.

Drugi deo planiranih sredstava od prodaje biće iskorišćen za kupovinu novog prediva, pošto će razboji ostati u biblioteci, da bi žene mogle dolaziti i u budućnosti da tkaju, stvaraju, privređuju i egzistiraju od ovog zanata.

Ljiljana Maširević













Foto: Arhiva redakcije

ANALIZA RADA CENTARA ZA SOCIJALNI RAD U AP VOJVODINI U ZAŠTITI DECE SA PROBLEMIMA U PONAŠANJU
2. DEO ANALIZA REZULTATA

2.1. Rezultati analize godišnjih izveštaja o radu centara za socijalni rad

2.1.1. Broj i struktura dece i maloletnika sa problemima u ponašanju

U centrima za socijalni rad na teritoriji AP Vojvodine u toku 2011. godine evidentirano je ukupno 4.367 dece i maloletnika sa problemima u ponašanju , što je porast od 9% u odnosu na 2009. godinu. U daljoj analizi, kada je posmatrano kretanje broja dece u podgrupacijama dece i maloletnika sa problemima u ponašanju, uočava se trend smanjenja broja dece i maloletnika sa asocijalnim ponašanjem u odnosu na povećanje broja dece i maloletnika u sukobu sa zakonom.

U strukturi dece i maloletnika u sukobu sa zakonom krivično odgovorni maloletnici u proseku čine oko 84% od ukupnog broja ove ciljne grupe u posmatranom periodu. Broj krivično odgovornih maloletnika kontinuirano raste i u posmatranom periodu od 2009. do 2011. godine evidentira se porast od 16%. Takođe, primetan je i porast broja krivično neodgovorne dece, ali je taj trend nešto manje bio izražen u periodu između 2010. i 2011. godine kada je iznosio približno 2%, a značajno izražen u periodu koji je prethodio - između 2009. i 2010. kada je zabeležen porast od čak 34% dece u ovoj grupaciji.

2.1.2. Broj i struktura izrečenih krivičnih sankcija u posmatranom periodu od 2009. do 2011. godine

U strukturi izrečenih krivičnih sankcija najveći udeo imaju mere pojačanog nadzora, potom vaspitne mere posebne obaveze i sa značajno manjim udelom slede zavodske vaspitne mere i mera upućivanja u maloletnički zatvor. Iz grafika koji sledi takođe se vidi da je broj svih izrečenih mera u porastu tokom posmatranog perioda.

Vaspitne mere posebne obaveze

Prema evidenciji centara za socijalni rad sudovi su u toku 2011. godine maloletnicima izrekli ukupno 560 vaspitnih mera posebne obaveze, što je evidentno značajan porast u odnosu na prethodne godine u posmatranom periodu - broj izrečenih vaspitnih mera posebne obaveze je u 2011. godini za 31% veći u odnosu na 2010. godinu i 11% povećan u periodu između 2009. i 2010. godine. U strukturi izrečenih vaspitnih mera posebne obaveze najčešće su one koje upućuju na aktivnosti socijalnog, humanitarnog i ekološkog sadržaja (u toku 2011. godine ukupno 243 izrečene mere Uključivanja bez nadoknade u rad humanitarnih organizacija ili obavljanje poslova socijalnog, lokalnog i ekološkog sadržaja), kao i one obrazovnog karaktera (tokom 2011. godine izrečeno je 118 mera Redovnog pohađanja škole i neizostajanje sa posla).

Vaspitne mere pojačanog nadzora

U toku 2011. godine izrečeno je ukupno 984 vaspitnih mera pojačanog nadzora. Struktura izrečenih mera pojačanog nadzora u 2011. godini pokazuje da je najčešće izrečena mera Pojačanog nadzora od strane organa starateljstva - 826 ovih mera, što je za oko 40% više nego u 2010. godini. Izrečeno je 152 Mere pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili stratelja što je za 45% manje u odnosu na 2010. godinu. U toku 2011. godine sudovi su izrekli 6 mera Pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloletnika, što je značajno manje u odnosu na 2010. godinu kada je ove mera izrečena 96 puta - u pitanju su mere za maloletnike koji su u toku 2010. godine koristili dnevni boravak pri Centru za socijalni rad u Novom Sadu, a s obzirom da tokom 2011. godine dnevni boravak nije funkcionisao, sud u Novom Sadu ovu meru nije ni izricao.

Zavodske vaspitne mere

Učestalost izricanja zavodskih mera nije promenjena u

odnosu na prethodnu godinu, naime u toku 2011. godine izrečeno je ovih mera za 111 dece i mladih, u istom broju kao i prethodne godine. Najčešća mera je Upućivanje u vaspitno – popravni dom (ukupno izrečenih 76 u toku godine), potom Upućivanje u vaspitnu ustanovu (24 u toku 2011. godine). U toku 2011. godine izrečeno je 11 mera Upućivanja u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje, ali je evidentan problem u nepostojanju ustanova za izvršenje ovih mera (prema navodima stručnih radnika centra ova mera se sada izvršava u zdravstvenoj ustanovi).

Kazna maloletničkog zatvora

Kazna maloletničkog zatvora izrečena je u toku 2011. godine za ukupno 12 dece i mladih, odnosno troje više nego prethodne godine. Prema podacima centara, 10 punoletnih korisnika (krivično delo izvršili kao maloletna lica), u toku 2011. godine koristili su usluge podrške za reintegraciju nakon izlaska iz zatvora (savetodavni rad sa korisnikom i porodicom, priprema porodice za prihvat korisnika po izvršenju kazne, isplata jednokratne novčane pomoći, utvrđivanje prava na novčanu socijalna pomoć, pomoć u pribavljanju dokumentacije…) Ovaj podatak nije dostupan za prethodne godine jer je uveden u obrazac za godišnje izveštavanje centra za socijalni rad od izveštajne 2011. godine.

Marina Vukotić
Sanja Grmuša
Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu

PRAZNO DEČJE NEBO I NA NJEMU ZVEZDA



Foto: Arhiva redakcije

Mnogi ih osuđuju. Rugaju im se i psuju ih. Neki im dodele dva-tri gvozdenjaka da ih ostave na miru. Neki se sažale i daju od srca. Kupe sendvič ili čokoladu. Oni su im pružili toplu ruku i ponudili razumevanje i pomoć, jer to su ipak samo deca i to… DECA ULICE!

Ovde se osećaju dobro, koliko god je to moguće. Imaju topao i siguran prostor, viđaju dobronamerna lica. Ovde ih niko ne primorava ni na šta. Dobiju toplu reč i osmeh, pomoć u učenju i školski pribor, obrok i podršku i još toliko ljubavi i topline koliko ne može stati u našu priču, ni u cele novine.

Kada ugrabe priliku, lako pronađu dobro poznat put koji vodi do Svratišta za decu ulice. U početku su začuđeno i sa nepoverenjem gledali sva ta lica koja im govore da ne moraju čitav dan da provedu na ulici sa ispruženom rukom, navodeći na parkinzima, besciljno šetajući od kontejnera do kontejnera – pa šta se nađe. Onda su se odlučili da posete taj prostor i vide da li je sve tako kako im govori ta omladina koja stalno dolazi. Najpre im je bilo čudno: čime su zaslužili svu tu pažnju? Vremenom im je, dok su bili na ulici, ta pažnja počela nedostajati i tada bi se, prvom prilikom, vraćali u Svratište.

Radovala ih je hrana koju su tu dobijali. U početku nisu imali poverenja u odrasle koji su pokušavali da razgovaraju sa njima. Potom im se dopalo to što su u ovom prostoru sretali poznata lica. Sprijateljili su se sa drugom decom koja ovde redovno dolaze. Tada su i razgovori sa odraslima bili lakši…

Obezbede im i đačke torbe, sveske, školski pribor. Vode ih do škole. Razgovaraju sa učiteljima i nastavnicima. Ovi dobri ljudi pomognu da prebrode teške dane, koji ovoj deci često sviću.

Roditelji se ponekad ljute na njih što ne donesu dovoljno novca kući, pa im zabrane da ovde dolaze.

Ne uspeju u svojoj nameri, jer se dobrog niko ne odriče lako. Neretko i roditelji posete Svratište i kada vide da i oni mogu izvući korist, dozvole deci da ovde borave, u nadi da će na taj način dobiti više. Dobri ljudi iz Svratišta im pomognu i u izradi ličnih dokumenata, ostvarivanju određenih prava, bore se za njihovo dete, što mnogim roditeljima i ne znači puno.

Ostaje nam da se zapitamo: s kojim pravom ovim nevinim bićima njihovi roditelji i staratelji kradu najlepše životno doba– detinjstvo? Da li će ikada svanuti dan da se ni na jednoj ulici ne sretne dete koje prosi i naginje se nad kontejnerima? Može li tu decu Bog pogledati i dozvoliti im da nikada ne budu gladna, omogućiti im da se igraju na igralištima i raduju novom danu? Da li će se ikada ugasiti potreba za postojanjem Svratišta?



Foto: Arhiva redakcije

Anita Jakšić

Svratište za decu ulice

„Svratište za decu i mlade koji su uključeni u život i/ili rad na ulici“ predstavlja projekat UG „Ekumenska humanitarna organizacija“. Ono postoji dve i po godine i pruža pomoć i podršku deci 4-19 godina.

Deca koja prose na ulici, navode na parkinzima, sakupljaju sekundarne sirovine i hranu iz kontejnera koriste usluge koje ono nudi. Njegova uloga jeste da decu koja su van sistema povežu sa školama, domovima zdravlja, Centrom za socijalni rad, policijom i dr. Deca ovde dolaze na bazi dobre volje i bez ikakvih obaveza. Ono nudi tri kuvana obroka i dve užine, topao i siguran prostor koji je deci na raspolaganju čitavog dana. Ona ovde dolaze zbog hrane, da se okupaju, zagreju, druže, koriste računar, učestvuju u radionicama koje organizuju volonteri najmanje dva puta dnevno, da porazgovaraju sa vaspitačima, psiholozima, pedagozima, defektolozima i drugim licima koja su ovde angažovana puno radno vreme ili po potrebi.

„Već prvog dana po otvaranju imali smo korisnike, jer smo prethodna tri meseca



Foto: Arhiva redakcije

posvetili mapiranju ciljne grupe i njihovom informisanju o otvaranju Svratišta“, saznajemo od supervizorke Anite Jakšić koja dodaje da je broj dece koja posećuju svratište prerastao njegove kapacitete. „Svratište može da obuhvati dvadesetoro dece dnevno, ali nas često poseti i dvostruko i trostruko veći broj, ali snađemo se nekako“, navodi ona.

Pored Svratišta, Eho realizuje i projekat komplementaran Svratištu, a on predstavlja terenski rad sa decom koja rade i/ili žive na ulici.

Postoje deca ulice koja ne žele ili ne smeju da dolaze u Svratište. Oni su ciljna grupa volontera koji rade na terenu. Oni mogu da dobiju sve usluge na ulici, kao i deca koja dolaze u Svratište. Volonteri im donesu užinu, toplu garderobu, razgovaraju sa njima, saznaju iz kakve porodice dolaze i kakve probleme imaju. Deca kojoj je to potrebno, jer se ne

Rad Svratišta se finansira putem kratkotrajnih projekata, dok projekat „Terenski rad sa decom koja su uključena u život i/ili rad na ulici“ (projekat koji realizuje EHO - komplementaran Svratištu) podržava austrijska fondacija „HerberStepic“. Snažnu podršku za oba projekta pruža Omladina JAZAS i mnoge druge organizacije, ustanove i institucije.

Građani Novog Sada neretko pomognu Svratište garderobom i obućom. Desi se i da pruže finansijsku podršku. Ljudi iz kvarta ponude i hranu, umese kolače, ali stroga su pravila Svratišta, te ne smeju sve poklone ni da prime. Nažalost, ne možemo ovde završiti. Moramo pomenuti da postoje i ljudi koji nemaju razumevanja i koji se ne dvoume kada treba da učine nešto loše ili da naude drugima, slabijima od sebe. Kukavice.

Početkom godine na ulazu u svratište i po zidovima zgrade u kojoj se ono nalazi grupa tinejdžera je ispisala grafite uvredljive sadržine. Od Anite saznajemo: „Nismo uspeli to da sakrijemo od naših korisnika. Grafiti su osvanuli na našim zidovima. Čim smo ih videli prekrili smo ih papirima, potom i prekrečili, ali se vest brzo proširila. Naša deca bila su zaprepaštena i začuđena. Nisu mogla da razumeju čime su izazvali počinioce. Pitali smo se zbog čega su morali da ugroze jedino mesto gde se deca ulice osećaju bezbedno. Kome to može Svratište da smeta?“

snalaze u vremenu i/ili prostoru, imaju njihovu pratnju do škole. Ukoliko procene da je dete izloženo velikom riziku, traže pomoć Centra za socijalni rad, Policije ili Sigurne kuće za decu.

Učitelj, psiholog i koordinator volontera Nikola Crnić kaže da je najteže motivisati decu da redovno pohađaju školu. Puno vremena i energije utroše da motivišu najpre decu, potom i njihove roditelje da se dete upiše u školu, ono počne da pohađa nastavu, a onda tako lako prestane da ide u školu. Razlozi za brzo odustajanje su brojni. U školi se dete prvi put sreće sa pravilima lepog ponašanja, disciplinom, potrebom za održavanjem higijene tela i garderobe, što je za decu veliki šok i ona brzo počnu da strahuju od škole i da je izbegavaju. U svojim roditeljima ne nalaze podršku, šta više, oni ih podržavaju u nepohađanju škole često zbog toga što deca „imaju pametnija posla“ – da zarađuju na ulici ili sakupljaju po kontejnerima.



Foto: Arhiva redakcije

Nikola Crnić



Foto: Arhiva redakcije

„Mi ne odustajemo. Nastavljamo sa jačanjem njihove motivacije. U kontaktu smo sa školama jedanput nedeljno i u saradnji sa učiteljicama pokušavamo da naše korisnike zadržimo u obrazovnom

sistemu. Roditelje motivišemo tako što ih informišemo da ne mogu ostvariti pravo na socijalna davanja ako ne dobiju potvrdu da njihovo dete, ukoliko je osnovnoškolskog uzrasta, redovno pohađa nastavu“, govori njihov učitelj Nikola.

Od supervizorke i učitelja saznajemo da veliki broj dece nikada nije posetio Dom zdravlja – prvi put su to učinili sa volonterima, da imaju ogroman strah od policije i Centra za socijalni rad.

Rezultati koje postižu u radu sa decom jedva su vidljivi. „Male promene gledamo kao velike“, kaže za nas učitelj Nikola i dodaje: „Naučili smo ih da operu ruke čim uđu u Svratiše. Naizgled mala stvar. Ali dok im to nije ušlo u naviku i rutinu, potrošismo mnogo energije i vremena“.



Foto: Arhiva redakcije

U Svratištu nam kažu da ni jedno dete nisu uspeli da trajno sklone sa ulice, ali su uspeli da im ulepšaju detinjstvo u onoj meri koliko je to moguće i da njih i njihove roditelje povežu, barem delimično, sa sistemom. Kvalitet usluga koje pružaju deci bio bi viši i rezultati rada Svratišta bili bi vidljiviji kada bi se obezbedila održivost projekta, odnosno kada bi njegovo finansiranje preuzeo Grad Novi Sad, kažu u Svratištu.

Za sada je njegovo postojanje u 2013. godini neizvesno.

Dragana Dimitrov

Na zgarištu

„Ovo je nekada bila moja kuća“, pokazuje nam prstić, dok se magli pogled krupnih crnih očiju sedmogodišnjaka koji samo po godinama nije dorastao zadatku.

„Dođite da vam pokažem!“

„Ovde smo živeli mama, tata, brat, snajka, njihova beba i ja, a često su nam dolazili u goste mnogi rođaci i prijatelji. Jedanput smo uveče otišli da zaradimo pare ispred crkve, a onda kada smo se vratili videli smo da nam je kuća izgorela. Neko je zaboravio da ugasi sveću i eto. Sada je sve izgorelo.“

- Da li je to bila vaša kuća?

„Nije, primio nas je ovde jedan dobar čovek. On je živeo sam, bilo mu je lepše sa nama. On i sada živi ovde iako je sve izgorelo.“

- Gde sada živite?

„Kod rođaka“.

- Da li ideš u školu?

„Da. Nisam išao dve nedelje, ali su mi onda ljudi iz Svratišta i moja učiteljica ponovo dali torbu, knjige i sveske, jer mi je sve izgorelo. Sada ponovo idem. Ja jako volim da učim i da bojim u školi. Kada svi idu na odmor, ja ostajem u učionici i bojim.“

- Šta bi voleo da budeš kad porasteš?

„Policajac.“

- Zbog čega?

„Da zbog mene svi budu dobri.“

- Hvala ti puno, to ćeš postići samo ako nastaviš da redovno ideš u školu.

„Ja idem u školu kad god mogu.“

MINI BAZAR ZDRAVLJA – VELIKI EFEKTI

I ovo je 2013. verovali ili ne.

Mala kuća u dnu naselja Jamure, bez vode, struje i grejanja. Činija pasulja koja se puši i komadić hleba koje čine današnji ručak biće celodnevni izvor zdravlja za dve starije žene. Štrikane šarene čarapice na tankim nogama i bezubi osmeh u siromašnoj sobi. Tvrde lekaru koji im je došao u posetu da nemaju visok pritisak. Lekar ih sumnjivo gleda i vadi merač krvnog pritiska, da bi posle merenja ustanovio da obe imaju trenutno visok pritisak i preporučuje im da dođu danas do njega u ambulantu da ih pregleda detaljnije bez plaćanja i dokumentacije. Naime, žene nemaju zdravstvenu knjižicu.

Stara, niska kuća sa dve sobe- jedna kuhinja i jedna spavaća. Deda, tata, mama, devojčica i njen brat-beba. Beba leži u krevetu-pod belim jorganom, i smeje se gostima. Malo mu je čudno toliki broj ljudi u njegovoj sobici. Nije počeo plakati kad je video beli mantil lekara. Rođen je da bi pomogao svojoj sestrici - da da matične ćelije da bi izlečio svoju sestru, koja boluje od šećerne bolesti tip I. Njegovi tata i mama nisu uspeli da sakupe novčani iznos za prikupljanje matičnih ćelija iz pupčane vrpce, ali se nadaju da će to uspeti da urade kada mu krenu zubići. Devojčici je nivo šećera 12.



Foto: Arhiva redakcije

Tamna kuća bez prozora u kojoj živi velika porodica sa četvoro dece. U jedinoj sobi kuće braća gledaju crtani film. Subota je ujutru. Najmlađu sestricu mama češlja. Upravo su provetravali od mirisa buđi, ali neuspešno, deci je bilo i hladno. Otac kaže da nema posla u okolini, a mama ne može da radi pored četvoro dece. Devojčica tužnim okicama gleda čika doktora i sestru, i sakriva se kod mame. Lekar pita da li odrasli imaju zdravstvenih problema, kažu da nemaju, ali da su im uslovi života grozni. Čudo da nisu bolesni.

Lepa kuća sa zavesama koje su mama i ćerka šile prošlog leta. Otac ima dijabetes II, sa visokim trenutnim vrednostima šećera. kaže da pije redovno lekove, da drži dijetu, meri redovno šećer, ali su mu vrednosti često visoke. Lekar pita da li pati od povišenog krvnog pritiska, čovek odgovara da mu doktorica nije nikad izmerila visoke vednosti, ali da zadnjih pola godine nije ni merila. Taj dan mu je pritisak bio 180/100. Visoki pritisak, zajedno sa dijabetesom – moguće komplikacije.

Trošna kuća obložena spolja kartonom za bolju izolaciju. Lekar prvi ulazi da proveri ukućane, ali brzo odustaje od ulaska u kuću, zato što saznaje da osoba boluje od tuberkuloze i da se ne leči.

I ovo je 2013. godina, ali u romskom naselju Jamura.

Zita Farkaš

U romskom naselju Jamure u Srbobranu 23. januara Kancelarija za inkluziju Roma u saradnji sa dr Ilijom Gazepovim i njegovom asistentkinjom, Jelenom Utvić iz Doma zdravlja *Dr Đorđe Bastić,* organizovali su Mini bazar zdravlja. Bazar zdravlja je podrazumevao obilazak kuća u ovom naselju, uz provera krvnog pritiska i šećera u krvi odraslih ukućana.

Jerej Aleksandar Balinović

VOJNIK HRISTOV IZ ROMSKIH REDOVA

Kada je kao dečak sa ocem prodavao bostan, niko nije mogao ni da sluti, da će jednog dana to zameniti sveštеničkom mantijom. Iako je svestan da crkva kao ovozemaljska institucija, ima svojih kako dobrih, tako i loših strana, ono što ga čini srećnim i ispunjenim jeste njena duhovna komponenta. Kao jedan od najbitnijih momenata otac Aleksandar izdvaja Vaskrsenje Hristovo, koje je u sebi skupilo srž hrišćanstva. Želja mu je da se pod barjakom Hristovim njegov narod ujedini, kao i da se jednog dana nađe sa svojim roditeljima i prijateljima u večnosti.

**Na šta prvo pomislite kada se setite svog detinjstva i odrastanja?*

-Moji roditelji su živeli u istoj kući sa mojom bakom i dedom po ocu. Sestra i ja imali smo srećno detinjstvo. Mnogo srećnije nego što to imaju danas moja deca i većina dece u Srbiji, uostalom to je breme koje nosi ovaj 21. vek. Akcenat kada je u pitanju moje detinjstvo je na ušuškanosti i zaštićenosti. Nije to samo slučaj sa mojom porodicom, nego je to bila odlika čitavog društva. Do devedesetih bilo je tako u našoj kući i u kućama naših komšija.

Danas nažalost nije tako. Moje geslo jeste: *Ako ja imam, a moje komšije nemaju, to znači da ja ne mogu biti srećan čovek*. To nije ona prava punoća, jer ako je meni dobro, a nikom drugom nije, tu sreće nema. Ja bih tako mislio i da nisam sveštenik, mislim da je to stav svih normalnih ljudi.

Vreme iza nas demantuje ovo što sam rekao. Ono je bilo srećno za sve.

Moja porodica je bila trgovačka, naslonjena na po koje jutro zemlje. Sejali smo bostan i bavili se stočarstvom. Identitet, mentalitet i psihološki profil ljudi u Vojvodini je predodređen vezom sa plodnom oranicom. Ta veza je duhovna i materijalna. Naslonjeni smo na zemlju svim svojim bićem. Zelenilo, bujnost prirode, prolećna setva, jesenja berba su slike koje su se duboko urezale u moje sećanje i postale deo mog bića. Ljudi u selu u to vreme poštovali su Rome, jer su čuvali svoje parče zemlje, kao što to čine i danas.



Foto: Arhiva redakcije

**Kako ste se odlučili za ovaj poziv?*

Nakon završene osnovne škole, 1993. godine upisao sam Srednju bogoslovsku školu u Sremskim Karlovcima, koju sam završio 1998. godine. Sa petnaest godina nisam mogao da znam potpuno šta želim. I danas kada me pitate da li sam zadovoljan svojim pozivom, ne mogu da kažem da je u potpunosti tako. Sveštenički čin, život u crkvi i paroh ima svoju lepotu i svoju draž, svoj smisao i zadovoljstvo. I sa druge strane imate onu drugu, lošiju stranu tog poziva.

U osnovnoj školi sam bio najslabiji iz matematike. Iako sam bio odličan đak, uvek sam imao trojku iz matematike. Sećam se da sam samo jednom dobio pet iz kontrolnog i moj nastavnik je pošto nam je saopštio ocene otvorio prozor i rekao: „Sigurno će padati kiša. Balinović je dobio pet iz matematike". Ta slika mi se duboko urezala u pamćenje.

Plašio sam se prijemnog iz ovog predmeta. Bio sam siguran da ću položiti srpski, ali matematika mi je zadavala glavobolju.

Moj otac je, dok sam ja još



Izvor: Arhiva Aleksandra Balinovića

Aleksandar Balinović sa sinom i kćerkom

bio dečak, želeo da ja budem policijski inspektor. Međutim, posle vojne službe u ratu i svega što je preživeo, on je promenio mišljenje. Nije mi dozvolio da upišem tu školu, mada ni sa ovim izborom nije bio odušev-ljen. Želeo je da ostanem pored njega u kući, kao jedino muško dete.

Sećam se da je u to vreme u našu kuću došao seoski sveštenik koji me je pitao: „Hoćeš li da budeš vojnik Hristov?" Meni se svidelo kako to zvuči i tako je sve počelo.

Nije bilo lako. To je bilo ratno vreme. Država nije mnogo vodila računa o nama. Većina momaka koji su išli sa mnom u srednju školu, dolazila je iz ratom zahvaćenih oblasti i izgubila sve u ratu.

Otac i majka su dali sve od sebe da iškoluju sestru i mene. Sećam se da je otac prodao pet jutara zemlje. Bilo je i suza, i roditeljskih, i mojih, kao i poziva da se vratim kući.

Nakon završene srednje škole upisao sam Bogoslovski fakultet u Beogradu. Već prvog meseca meni je bilo jasno da ja tamo nemam šta da radim. Nije mi se svideo grad i ona jurnjava po autobusima. Otišao sam kod vladike i tražio da me prebace na Institut, gde sam vanredno završio Višu školu, a potom sam odslužio vojsku.

Svoju današnju suprugu upoznao sam u crkvi u njenom rodnom selu, gde sam došao na poziv sveštenika kao pojac. Nakon sklapanja braka, stupio sam u đakonsku službu. Bio sam dva meseca đakon u Srem-skoj Mitrovici. Vladika je to blagoslovio, rukopoložio me. Posle dva meseca, u maloj crkvi u Sremskim Karlovcima, sam rukopoložen u čin jereja. Bio sam paroh sedam meseci takođe u Sremskoj Mitrovici. U to vreme majka mi se razbo-lela, dobila je rak i ja sam rekao vladiki da ja želim da budem pored svojih roditelja. On je to blagoslovio i dao mi je pola parohije u mom rodnom selu Kuzminu.

**Kako ste prihvaćeni od strane vernika Roma i neroma?*

-Dobro sam prihvaćen i od strane vernika, ali i od strane kolege sa kojim delim paro-hiju. Što se tiče vernika, oni često mene oslovljavaju samo imenom, ali meni to ne smeta, jer to oslikava njihovu bliskost sa mnom. Ovde sam već osam godina i nisam imao nikakvih problema. Prihvatili su me kao svog čoveka, često mi kažu: „Ti si naš." I ja se zaista osećam kao deo ove zajednice.

Što se tiče mog poziva, on sa sobom nosi iskušenja, koja su pre svega duhovna. Apostol Pavle je rekao: „Naša borba u ovom svetu nije borba protiv vidljivih ljudi, nego borba sa nevidljivim dusima", tj. sa samim sobom. To je borba koja i nije od ovog sveta.

**Da li ste ikad bili objekat diskriminacije?*

Moram da priznam da me pripadnost romskoj popula-ciji nikada nije dovela do toga da budem objekat diskrimina-cije. Jedina dikriminacija koju sam osetio donela je razlika selo-grad. Sada je trenutno u fokusu priča o diskriminaciji prema pripadnicima drugih nacija, međutim, ja mislim da Vojvodinu odlikuje njeno odsustvo. Ja se sećam da nam je profesor Vladeta Jerotić na jednom predavanju govorio o tome kako u Somboru živi 37 različitih nacionalnih zajed-nica. I to je pravo blago. To je smisao hrišćanstva, vere i reli-gije uopšte.

**Na koji način spajate romsku tradiciju i kulturu sa svojim pozivom?*

- Priča u tom smeru je prilično štura. Što se tiče romske populacije ona je nekada bila mnogo brojnija, nego što je to danas slučaj. Danas u Kuziminu živi šest romskih porodica.

Romska populacija je u tendenciji izumiranja u selu. Romi se žene neromkinjama i obrnuto. I ja sam sam jedan od njih.

**Činite li to u okviru svoje porodice?*

-Trudim se da decu učim o svom poreklu. Učim ih i romskom jeziku. Međutim, to je teško kada mi u kući govorimo srpski jezik. Nekada je to bilo drugačije. Danas sinovi i snaje ne žele da žive u zajednici sa starijima, pa se odvajaju. Nije to slučaj samo kod Roma. Ako krenete danas kroz Vojvodinu i Srbiju, ta slika je vrlo česta. Ja se sećam da je učiteljica kada sam ja pošao u prvi razred, već tog prvog dana nazvala moju majku, da kaže da se plaši kako će raditi sa mnom pošto jako slabo znam srpski, jer smo mi u kući komunicirali na romskom jeziku. Roditelji su se kasnije trudili da me nauče srpskom jeziku, a romski sam i dalje učio sa bakom i dedom. Koliko god se trudio da decu i ženu učim svom jeziku, to je jako teško jer oni ne upotrebljavaju taj jezik u svakodnevnoj komunikaciji.

**Šta mislite da je ključni problem romske populacije?*

Postoji dva osnovna problema. Jedan dolazi od drugih, drugi od nas samih.

Što se tiče prvog problema on potiče od toga što se Romi uglavnom vezuju za loše priče. Mi smo oni kojima je, kako kažu stereotipi, u krvi doći do novca kraćim putem. A pogledajte danas, stereotipi su dematovani, od strane pojedinaca iz različtih nacionalnih zajednica.

Zahvaljujući tim stereotipima, Romi danas ispaštaju. Ja sam primer da nismo takvi. Ima nas mnogo koji želimo da radimo i stičemo. Pored svog poziva ja se takođe bavim poljoprivredom, ratarstvom, voćarstvom i stočarstvom. Međutim, ne mogu da kažem da sam to lako ostvario. Odvajao sam od svoje plate i štedeo. Ali zato svojoj deci nisam mogao da obezbedim ni zimovanje, ni letovanje. Žao mi je zbog toga, ali ja sve ovo radim zbog njih, da bi njima jednog dana bilo bolje. I ja sve što imam ostavili su mi roditelji. Ne žalim zbog toga, ali mislim da je nedostatak podrške, sistemske podrške, ono što Romima nedostaje.

I ne samo Romima, nego i velikom broju siromašnih ljudi u našoj zemlji. Država je zakone prilagodila malom broju bogatih i imućnih, dok su siromašni ljudi prepušteni sami sebi. Čovek dok god je živ, nešto ga tera u njegovoj prirodi da radi i stvara, ali siromašnima je u našoj zemlji to onemogućeno.

Većina ljudi koje ja znam sećaju se lepih stvari samo iz prošlih vremena. Niko ne priča o sreći koja je bila juče, niti se nada sutrašnjoj i budućoj sreći. Ja ne kažem da dobre ideje ne postoje, ali one su nekako uzalud potrošene i bačene.

Drugi veliki problem jeste nejedinstvo romske populacije. Mislim da je nejedinstvo Roma ono što stoji na putu romskoj integraciji.

**Koja je Vaša poruka sunarodnicima?*

-Moja poruka je pre svega hrišćanska, jer ja sam pre svega hrišćanin. Treba da širimo ljubav i zajedničarenje. Ne samo u ime Hristovo, u koga sam se ja zakleo, da ću mi služiti, nego uopšte. Mislim da je to najdublja i najbolja poruka. Ne treba da širimo mržnju, nego ljubav i sve vrednosti koje Jevanđelje propoveda.

Ovo nije samo poruka mojim sunarodnicima, nego svima. Sasvim je svejedno ko smo i gde živimo. I baš kao što kaže poruka praznika Vaskrsenja: „Svi smo mi ovde prolazni, ali postoji večno carstvo". Svi mi se selimo u neku drugu Vojvodinu, koja je večna.

Voleo bih, pošto verujem u zagrobni život, da se jednog dana po milosti i blagoslovu Božijem nađem u večnosti sa svojim roditeljima i prijateljima. Pa može i jedno romsko kolo da se odigra, tamo, što da ne.

Da nema Vaskrsenja ja se ne bi bavio ovim čime se sada bavim. Apostol Pavle je rekao: „Da Hristos nije vaskrsao, uzalud što mi propovedamo Boga, veru i ljubav". Vaskrsenje je veće od ljubavi. Vaskršnje jutrenje je najlepša služba, u njoj je punoća i smisao hrišćanstva. Poruka koja nosi Molitva Svetog Jovana Zlatoustog, koja je deo te liturgije, ima kontekst večnosti sa sobom. Voleo bih da svi pravoslavni Romi to shvate, kako bi i njihov život bio drugačiji; da to prihvate i umom i srcem, kako bi se ujedinili pod barjakom Hristovim. Praznik Hristovog Vaskrsenja je moj život i ja ga se nikad neću odreći. To je najdublje osećanje, koje čoveka može da prožme.

Aleksandra Tomić

Janko Petrović, ćumurdžija

ĆUMURDŽIJA IZ VAJSKE

Ćumurdžijski zanat danas postoji samo u sećanju, kao i većina starih zanata. Janko Petrović je nekadašnji ćumurdžija iz Vajske koji se bavio proizvodnjom i prodajom ćumura. Ručno proizvođen ćumur bio je visokog kvaliteta, a tržište je bilo dovoljno veliko, da se plasiraju proizvodi svih ćumurdžija. U intervjuu koji je dao za naš list, otkrio nam je tajnu vajskog ćumura, kao i razloge zbog kojih je prestao da se bavi ovim zanatom.



Izvor: Arhiva Janka Petrovića

Ovako je bilo nekad

**Kada ste počeli da se bavite proizvodnjom ćumura?*

-Proizvodnja ćumura je zanat od davnina, kojim su se bavili naše dede i pradede. Tako da sam i ja pre izvesnog vremena, odlučio da otvorim firmu preko Kancelarije za inkluziju Roma. Međutim, vremena su se promenila ćumur se ne traži toliko, i sve to nije uspelo.

**Ko Vas je obučio za ovaj zanat i kako su izgledali Vaši počeci?*

-Moj otac je proizvodio ćumur, pa sam i ja polako uz njega naučio zanat. U početku je bilo jako teško. Sve se radilo sa konjima. Išlo se na teren. Boravilo se tamo mesecima. Sakupljali bismo šumski otpad po celoj zemlji.

Sve se radilo na licu mesta. Ćumur se pravio usred šume, blizu reke ili jezera. Neki su čak i zimovali tamo, što je bilo naporno. Imali smo šumska kola i sa njima razvozili ćumur i prodavali po čitavoj Vojvodini. Putovanja su bila duga i naporna.

**Kako je tekla proizvodnja ćumura? Koje se sve tehnike i pribor koriste?*

-Proces same proizvodnje ćumura je prost. Motornom testerom seku se drva. Nekada se koristila ručna testera, što je bilo mnogo teže. Potom se isečena drva slažu u kupu. Svako drvo mora biti na svom mestu i ne sme da bude vazduha. Zatim se kupa pokriva mokrom slamom, gotovo trulom i garom, tako da se dobro pokriju sve praznine i nakon toga se pali.

ROMI ĆUMURDŽIJE

-Romi ćumurdžije izrađivali su i prodavali ćumur na tržnicama, za potrebe svih zanatlija metaloprerađivača, i za domaćinstva koje su ga upotrebljavala za zagrevanje prostorija, raspaljenog i užarenog.

Za izradu ćumura, ćumurđije su koristile drvo koje bi sami sakupili, ili su ga kupovali od privatnika, pa zatim proizvodili ćumur.

Transport je vršen, obično u džakovima, i to u tovarima ili na kolima - taljigama, najčešće konjskom zapregom.

Po selima ćumur su obično pravili sami Romi kovači.

Proces izrade ćumura je jednostavan: prvo drva pregoravaju, pokvase se prahom od ćumura, a potom se pokrije žar. Nakon par sati povade se sve nagorele glavnje, pa se opet sve pomeša i pokrije mokrim prahom. To se ponavlja sve dok se žar sasvim ne ugasi.

Vatra mora da tinja, a ne da gori. Tako dolazi do sabijanja, i stvara se ćumur. Jedno sagorevanje može da traje od nedelju do dve. Mora se tačno znati kada je kraj i kada je vreme, da otvoriš kupu i da uzmeš ćumur.

Proces je prost, ali je i težak. U slučaju da vatra bukne, mora se odmah pokrivati drvima, slamom i prskati vodom. Koristi se voda iz jezera ili reke. Nekada se voda izvlačila ručno, kablovima. Danas je to olakšano, jer postoje pumpe, koje izvlače vodu.

Kupola se otvara vilama, veoma pažljivo, kako bi se uzeo ćumur. Pre toga se mora dobro posuti vodom. Gar se sklanja lopatama. Ćumur brzo gori pa je potrebno brzo i vešto polivanje vodom, kako bi se vatra stišala. Oko kupe mora biti sve čisto i ne sme biti prljavštine na ćumuru.

**Ko je sve učestvovao u proizvodnji?*

U proizvodnji smo svi učestvovali. Radili su i žene i deca. I moja žena je učestvovala u tome. Slagala je drva, donosila vodu i vilama vadila ćumur.



Foto: Arhiva redakcije

**Koje drvo koristite u njegovoj proizvodnji?*

Što se tiče drveta, od svakog se dobija različit kvalitet. Ako je meko dobija se slabiji kvalitet, ako je tvrdo bolji je ćumur. U centralnoj Srbiji najviše rade proizvodnju ćumura od bukvinog drveta, dok se u Vojvodini koristi topola i jasen.

** Da li ste mogli da živite od proizvodnje ćumura, budući da je bila velika konkurencija? Da li Vam je zanat bio isplativ?*

-Bio je, ali više nije isplativ, zbog toga sam i prestao da se bavim njime. Drva su skupa. Za tri tone ćumura potrebno je oko trideset do četrdeset kubika drva. Danas je po šumarijama teško naći otpadno drvo. Sa druge strane ćumur se više nije mogao prodati, jer su poljoprivredne firme koje su radile sa njim zatvorene. Nekada se koristio i u kovačkom zanatu, za kovačku vatru. Kako danas nema kovača nema ni potrebe za ćumurom. Ako se i koristi, koristi se za roštilj.

Nekada se moglo živeti od ovog zanata. Tržište je bilo veliko. Svako je mogao prodati svoj proizvod, jer je i potražnja bila velika. Dešavalo se čak da bude i manjka. Nažalost, danas kada imamo brojne olakšice u proizvodnji, nema tržišta.

Pamela Uzelac



Izvor: Arhiva Janka Petrovića

Ćumurdžije kreću na put



Rumunija 1. Jul 2005 - 30.Jun 2006, Bugarska 1. Jul 2006 - 30.Jun 2007, Mađarska 1.Jul 2007- 30.Jun 2008, Srbija 1.Jul 2008 - 30.Jun 2009, Slovačka 1.Jul 2009 - 30.Jun 2010, Češka 1.Jul 2010 - 30.Jun 2011, Makedonija 1.Jul 2011 - 30.Jun 2012, Hrvatska 1.Jul 2012 - 30.Jun 2013, Crna Gora 1.Jul 2013 - 30.Jun 2014

HRVATSKA

1. Jul 2012-30.Jun 2013

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA,
DRŽAVNU UPRAVU I LOKALNU SAMOUPRAVU
UPRAVA ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA